

ВЕСТНИК ГОМЕОПАТИЧЕСКОЙ МЕДИЦИНЫ

№1 / 2013

Издатель: Ассоциация гомеопатов Украины
Publisher: Ukrainian Homeopathic Association

© перепечатка в любом виде, в том числе в переводе на другие языки, возможна только с письменного согласия издателя.

© No part of this publication may be reproduced or transmitted into any language in any form without written permission of the publisher.

Главный редактор:

Антон Владимирович Попов
к.м.н., председатель правления
Ассоциации гомеопатов Украины

Chief-editor:

MD Anton Popov
President of Ukraine
Homeopathic Association

Редакционная коллегия:

Татьяна Демьяновна Попова
Заслуженный врач Украины

Editorial board:

MD Tatiana Popova

Зоя Николаевна Дергачева
к.м.н., исполнительный директор
Ассоциации гомеопатов Украины

MD Zoya Dergachova
Director of Ukraine
Homeopathic Association

Григорий Геннадиевич Симоненко
к.м.н. (Национальный медицинский
Университет им. акад. А.А. Богомольца)

MD Grigory Simonenko
National Medical University

Ирина Анатольевна Позмогова к.м.н.,
ведущий специалист
фирмы «Гомеопатия от Поповых»

MD Irina Pozmogova

Юрий Викторович Зеленин
врач-гомеопат,
провизор-гомеопат (Харьков)

MD, MPH Yriy Zelenin
Charkov

Александр Петрович Богачук
врач-гомеопат (Центр гомеопатии
им. Д. Попова, Киев)

MD Alexander Bogachuk
Center of Homeopathy,
Kiev

Компьютерный дизайн и верстка:
Анатолий Васильевич Куров

Computer design
Anatoly Kurov

+380-44-587-99-75;

+380-67-399-20-21;

valenti@ehl.kiev.ua

znd@gala.net

*Ассоциация гомеопатов Украины: Ukrainian Homeopathic Association
Украина, 01032, Киев-32, а/я 176 post box 176, Kiev-32, 01032, Ukraine*

Посвящается памяти основателя
Киевской Гомеопатической Школы

Демьяна Владимировича Попова

Dedicated to
Dr Demian Popov,
the founder of
the Kiev Homeopathic School

Шановні читачі! Пробачте за несподіванку від Головного редактора. Отже перед вами збірка гомеопатичних розповідей, в яких немає вигадок, за виключенням прізвищ персонажів.

Усвідомлюю, що моя спільність з Чеховим, Вересаєвим, Булгаковим, Рабле, Шиллером, Конан-Дойлем, Кроніним (цей список можна безкінечно продовжувати), насамперед, полягає у наявності медичної освіти. З іншого боку, ніхто ще не створив художні твори на гомеопатичну тему. «Мистецтво є життя подоба» (Бродський) – визначення, яке дорівнює винайденому Ганеманом принципу подібності. Гомеопатія споріднена з життям, сповнена драматургії, боротьби здоров'я і хвороби, життя та смерті. Вона як художня література, має власних героїв, добрих та поганих, але завжди вартих співчуття. Саме про це я прагну розповісти.

ДРУЖБА НАРОДІВ

Темні арабські очі здалися каламутними, на денці, у самій безодні причаївся страх. Я захопив пульс: м'який, ледачий, з пропусками серцевих ударів. Користуючись нагодою, я впритул розглянув Саїда. Красенем його не назвеш: миловидне, майже жіноче обличчя псував горбатий, наче перебитий ніс і короткі жорсткі вуса. Саїд розтягнувся поперек неприбраного ліжка, з усього здавалося, що він не уявляє, де знаходиться. Він зробив відчайдушне зусилля, щоб трохи підвестися, лікоть вислизнув із сорочки.

– У мене народився...

Я нарешті впіймав запах алкоголю, змішаний з задушливими парфумами. Він поквапився і додав щось арабською.

– Дівчинка. Мені погано. Ти роби щось...

Очі Саїда знов зрадницьки закрилися, тонкі губи затремтіли, на обличчі рясно заблищали краплі поту. Я вже

був трохи обізнаний зі ставленням арабського світу до жіночої статі. А що його вдієш? Суди б крапельницю, і розум впевнено порахував бажані медикаменти, викарбовуючи назву і дозировку, як на екзамені в інтернатурі. Саїд знову висловився арабською, скоріше за все, вилаявся.

– Ти мене не покинеш? Мені страшно.

– Все буде чудово. – Сказав я, хоча власний голос здався мені невпевненим.

– Все буде чудово. – Повторив я, почувуючись як на репетиції. Голос трохи окріп, краще вдалися низи.

– Треба їхати в лікарню.

Саїд втягнув повітря і несподівано поманив мене пальцем, ближче, ближче, впритул до самого обличчя, проковтнув слину. Мене відразу накрила друга хвиля алкогольного туману, на цей раз з відтінком нудоти. Верхня губа вередливо поповзла вгору, як у дитини, якій відмовили у забаганці. Він раптово видохнув, за мить майже втративши свідомість і всяке бажання розмовляти.

– Не хочу.

Я поплентався на кухню, де розташувалися водій і охоронець. Це він вночі зателефонував, повідомивши, що Саїду сталося зле. Що це була за квартира, і де вона в Києві, з присутніх мабуть не знав ніхто. Ми просто проїхали на скаженій швидкості по передранковому простору, через майже однакові квартали багатоповерхівок. Відомо було, що за три дні (до і після народження дитини) Саїд переміщався між ресторанами і казино, не завертаючи додому. Подробиці охоронець випустив, по-військовому обмежившись назвами закладів. Було теж відомо, що він перебував там з «різними друзями», а також «сам» (якщо не брати до уваги обслуговуючий персонал і кімнати для стриптизу).

Саїд застогнав і заворушився. З кухні відкрилася мальовнича обстановка: руді панчохи під ліжком, портфель з паперами, брудні склянки, безпорадно кинутий

мобільний з відкинутою кришкою, на якій застигли червоні цифри. Світло за вікном квапилося, нерішуче вповзало в кімнату тяжкою суцільною масою.

У такі моменти свого життя я не відчував вдячності за медичну професію. Вся справа була у контракті, згідно якого я отримував щомісячну платню сімейного лікаря родини Саїда. Мені здавалося, що це буде інтелігентний спосіб з боку Саїда віддячити мені за деякі попередні послуги, тим більше, що гроші виплачувала фірма. Отже я опинився в скрутному становищі. А якщо помре? Я повагався викликати «швидку» – якось соромно. Звати допомогу з лікарні? Але там вже вистачало пліток про мої додаткові заробітки. Потім чомусь згадалися бандитські компаньйони Саїда. Годі, годі. Я звичним рухом натиснув на золоту засувку аптечки. Крихітні швейцарські пігулки завмерли в однакових пластикових пеналах, наче питали: чого хоче хазяїн?

– Блювотний горіх. – Сказав я пошепки. Чайник задвиготів і вибухнув, сніжно-біла гранула пірнула у витерту носовою хусткою склянку. Скло заскреготіло і витримало кип'яток. Перший ковток не справив на Саїда ніякого враження. Далі його обличчя почало розгладжуватися, як у людини, до якої вертаються приємні спогади. Пульс став неспішним, і пружним, він заснув.

Близько одинадцятої Саїд відкрив очі, тепер його положення в ліжку вже нагадувало відпочинок дикої кішки. Ми ще випили зі склянки. Він вже контролював хід подій. Пальці пірнули в кишеню піджака на стільці. І по цьому непримітному жестові – він рахував гроші – я відчув, що все в порядку.

– Давай. – Він ще долю секунди зважав на суму, потім простягнув руку з міцною, соковито хрусткою купюрою. Я скоріше відчув ніж побачив портрет Бенджаміна Франкліна.

– Блювотний горіх. – Сказав я про себе, радіючи свободі, сонцю, багатству.

БЕРЕЖІТЬ КОЛЕСА

Наступні пацієнти увійшли вдвох: бліда незадоволена жінка і неохайно одягнений чоловік з колючими, тривожними очима. Вони відразу вчепилися в крісла, наче готовилися до польоту у стратосферу.

– Розумієте, вона дуже хвора.

Його пальці почали нервово рухатися, оголивши протерті рукави шкіряної куртки. Жінка втупилася у свої руки, прикрашені численними кільцями.

– Ми лікувалися у дуже поважних фахівців. Але навіть в солідних клініках, не змогли допомогти. І це вже не один рік. Навіть за кордон їздили. На аналізи ми витратили велику суму грошей, та ще й лікування...

Він простяг мені пухнасті конверти забиті зім'ятими папірцями. Виявилось, що до всіх аналізів належним чином були пришпилені рахунки.

– Вона хворіє на хронічну герпесну інфекцію. І справді страждає. Так люба? Скажи йому, як ти страждаєш. – Він повернувся до супутниці.

– Так.

– Коли ми порахували гроші, то це вийшло вісім тисяч чотириста тридцять чотири долари. А в гривнях це буде...

– То що ви хочете від мене?

Тепер вони обоє свердлили мене очима.

– Ви ж не даєте гарантію на лікування?

Я похитав головою. – Не даю.

– Нам ніхто не дає гарантії! – На щоках чоловіка став виступати рум'янець, скули напружилися, на лобі з'явилися маленькі пухирці поту. Жінка почала знову роздивлятись свої прикраси.

– Ви уявіть наше положення. Витратити вісім тисяч. От ви могли б собі дозволити?

Я сказав, що, на щастя, не хворію на герпес.

– А це свого часу можна було купити однокімнатну квартиру у передмісті. Ми змушені працювати на медицину. Ніхто не бажає входити в наше положення. Але вони зобов'язані, бо існує присяга лікаря. Про таких фахівців ми розповсюджуємо правдиву інформацію, щоб розкрити суспільству очі. Заробіток на чужих стражданнях повернеться їм у всякому нещасті.

Я вже давно збагнув, про що йдеться. Тим більше, що адміністратор попередила мене: – «Вони сказали, що заплатять у кінці прийому», зробивши миттєву, не зрозумілу оточуючим паузу, підкріплену виразом обличчя. І, щоб відволіктися від подальших провокацій, я почав розмірковувати, що краще: або ввічливо відмовити у консультації, або погодитись отримувати платню за можливе вилікування. Нарешті власна гординя взяла гору.

– Я можу лікувати її безкоштовно, не зважаючи на результат. Але маю вас попередити. За 30 років роботи у мене буде чи не єдиний випадок. Якщо це вас не бентежить...

– Клієнти скоса переглянулися, жінка почала щось розшукувати в сумці.

– Зрозуміло, ми згодні. – Чоловік нарешті витер піт з чола і переховав засмальцьований гаманець.

– Ви нас неправильно розумієте. Коли вона видужає...

Але я все розумів правильно, дивлячись на бліді, витончені жіночі пальці, на яких виблискували алмазні сполохи. Чорна вечірня сукня, яскравий макіяж у моєму кабінеті справляли дивне враження. Цей чоловік таки придбав коштовну річ. Але моя чоловіча солідарність не ворухнулася. З'ясувалося, що декілька малозрозумілих симптомів, свербіж у різних частинах тіла, отерплість, лихоманка, слабкість, болісні менструації були «списані на герпес». Добре що мікроби та віруси не мають адвокатів та позбавлені презумпції невинності. У даному випадку боротьба з герпесом увінчалася депресією.

Я Вам випишу наші найдорожчі ліки, – почав я: – гомеопатичну платину. – То почасти була правда, дарма, що препарат не містить жодної молекули, проте яке дорогоцінне походження! Обличчя жінки не змінилося, хоча мені здалося, що вона задоволена. Чоловік почав човгатися на кріслі.

– І це справді допоможе? Я не можу припустити, що моя дорога залишиться хворою. Я завжди намагаюся робити для неї найкраще...

– Я сказав, що найдорожчі ліки, зрозуміло, діють найліпше. А про себе подякував пізній годині – на сьогодні кінець. Автоматично намалював на рецепті номер мобільного.

– Телефонуйте, як що...

Клієнти поважно виплили з кабінету, лишив мене у роздумах щодо погордливісті і самовпевненості.

Рівно через два місяці в трубці пролунав знайомий чоловічий голос: – Лікарю, ми записані на прийом, але приїхати не в змозі. Справа в тому, що вночі роззули нашу машину, ось на цеглинах стоїть. Чому саме її вибрали, я не знаю, у дворі інших чимало. Колеса далеко не нові.

І він поклав слухавку.

КОРИСТЬ ЧАКЛУНСТВА

Найстрашніша, наймогутніша тиша трапляється після третьої ночі. Дзвін хромованих інструментів вражає до болі, а світ безтіньової лампи припікає набряклі безсонням очі. Марля завжди смакує ваніллю, а дихати слід повільно: спокійніше, спокійніше. Стрілка на великому настінному годиннику зривається з місця і відразу гальмує: «тр-тр». Годинник – головна річ в операційній, облік від життя до смерті, від смерті до життя. Ще у коридорі є червона смуга, перепустка в інший світ, в осяяний кахлем безсонячний простір.

– Ідіть в живіт! Я вам яйця повідриваю!

Це Фаїна, висока, з чорним підфарбованим волоссям, яскрава жінка анестезіолог, в її зверненні нічого погрозливого – лише стиль спілкування. В емальований лоток знов спускається пульсуюча червона нитка, перетворюючись на запеклі руді кільця. Фаїна сексуальна, особливо коли ось так спирається на наркозний апарат, але думати про її груди зараз моторошно.

– Хлопчики, дівчатка, кров поганенька. Я вже наперед бачу.

Це лаборант, привітна жінка з вічним ластовинням на обличчі, затискує палець після проколу. Ще одна учасниця дійства непомітно з'являється в операційній, проковзуючи вздовж стінки, немов десятикласниця перед іспитом. Як і всі неонатологи, вона вже перелякана, на всякий випадок, як зараз кажуть, «по умовчанню». Мені завжди було цікаво – або в педіатри йдуть перелякані дівчатка, або робота в пологових будинках робить із них переляканих жінок.

– Викликали? Дитина в інтенсивній терапії, стан середньої важкості...

– Ти не на п'ятихвилиниці! – перериває Фаїна. – Не розводь соплі. Скажи оцим козлам.

«Козли» – це ми, застигли над акушерським кріслом мовчазні постаті в спітнілих халатах. На щастя, я сьогодні не відповідальний. Ця думка проти волі підступно стукає у мозок. І не мені приймати рішення. Вже година після пологів, кров не спиняється. Трапляються такі паскудні кровотечі, вони наче знущаються, випробовують на витривалість нерви. Чекання – найскладніша лікарська дія, бо перед тим зроблено все, чому навчила професія, а далі простирається, заповнює час і простір невідомість, до якої тільки й прислухається душа. У цю мить все скінчується: везіння, впевненість, досвід. Шкода, що не вивчив молитов. Зараз одне – треба видаляти матку, отже ця жінка назавжди лишиться з одною дитиною. Але й дитинці треба щоб Бог дав виходитися.

По пластиковій трубці неспішно рухається підігріта червона рідина, Фаїна знову звіщується над кріслом.

– Тож помоліться. У вас десять хвилин. Ми вже ллемо кров.

– Ідїть в ж...

Нарешті обзивається Валера. Він маленький, надмірно мускулистий, але зараз трохи мішкуватий. Я помічаю – в нього різні очі, лівий світло зелений, у правому якісь темнуваті плями. Він шамкає губами через марлю:

– Закінчуйте базар. Я чаклувати не вмію.

– Я піду чаклувати.

Мій голос звучить напружено, але в той же час спокійно. Це вже і не сміливість, мабуть втеча від очікування та втоми. Фаїна виблиснула очима і відвернулася, Валера сповз на табуретку. Червона нитка знов спустилася в лоток, потім по вже застиглій поверхні задріботили жвавї яскраво-червоні крапельки.

– Через п'ять хвилин замиваємось на операцію. Ти ж нормальний хлопець. Не займайся дурницями.

Дорога до ординаторської триває недовго – дихаєш, ходиш, вертаєшся у своє тіло. Сабіна – це ялівець, який ще за часів козацтва застосовувався при маткових кровотечах. Білі кульки і справді виглядають комічно, особливо біля розп'ятого безпорадного тіла. Краще не дивитись в очі, коли у породілля страх і непорозуміння змінюється байдужістю, погана справа. Все що вона спроможна зробити користуючись моєю близькістю, це прошепотіти: – Де моя донечка...

Але я ретельно виконую звичний ритуал: один, два, три, чотири, п'ять. Це вже і не пігулки, а чотки, на останній має настати катарсис. Може в попередній реінкарнації мені довелося бути шаманом?

– Невже ти в це віриш? – Валера відтягує маску і спльовує в тазик.: – Я піду митися.

Фаїна зберігає презирливий вираз обличчя: – Відкочуй зі своїми кульками. Знайшов час гратися.

Біля біксів вже орудує Марія – старша операційна сестра. Мені ніколи не набридало спостерігати її магнетичний автоматизм. Кожен рух впевнений, досить швидкий, але поважний. Частиною цього ритуалу, не зважаючи на пізню добу, є потік слів, неспинна балакучість, рясно здобрена специфічними висловами. Колись для мене було одним із найскладніших завдань, як у неповні двадцять п'ять років примусити операційних сестер виконувати накази. Особливо це стосувалося Марії – вона удвічі старша, і не рушає з місця без матюків.

Червона ниточка знову спускається, але трохи тонша і раптом переривається, наче хтось нагорі каже: це все. Знову чути як зривається стрілка в годиннику. «Кап-кап» плюхає кров у крапельниці, ллється безтіньове світло, за вікнами природа вже збирається на весняний світанок. Все. Й інтуїтивне розуміння цього миттєво передається всім учасникам дійства. Лишається збудженість, якій на п'яти вже наступає свинцева втома. Тишу перериває голос Марії:

– Засрали всю операційну. Самі не знають, чого хочуть. Раніше такого не було. Якщо привезли, хочете оперувати – оперуйте, експерименти лаштуйте в іншому місці. Тільки ніч спаскудили.

Вона відчайдушно грюкає кришкою боксу, голосно кличе санітарку, наче у свідки неподобства: – Рая, операції не буде. Іди вбирайся.

Рая, літня жінка з широким засмаглим обличчям, закачаними рукавами, в цвітному байковому халаті, оперезаному марлею, колобком вкочується в операційну. Тепер вона головна над мисками, швабрами, закривавленими інструментами.

Вже у коридорі Валера притягає мене за плечі, аж хрустить, він здоровий, колись займався боксом.

– Ну, я не особливо довіряю твоїй... – Він не знаходить потрібного слова, підморгує. – Коротше, Антоне Володимировичу, на п'ятихвилинці ніяких балачок про твої горошини. Хоча ці баби язикаті все одно рознесуть. І він щиро посміхається. Таке воно життя.

ЛІСНІК БОЖОЮ МИЛІСТЮ

Стогін доносився все ясніше і ясніше. У коридорі щось важко опустилося, зашаруділи ноги. Що це за примара така? Я саме налаштувався на чергового пацієнта: зараз увійде струнка, чарівна пані, колихне повітря запахом парфумів, щоб поскаржитись на запаморочення. Недаремно кажуть про гомеопатів, що вони дамські угодники. Це тільки здається, що можна працювати, абстрагуючись від власної статі. Відчуваю, як спина розпрямляється, очі – я певен – набувають щирості й розуміння. Ось тільки чи правильну краватку обрав я сьогодні?

Двері поштовхами відчинилися, пропускаючи тяжкий вантаж. Попереду похмурий чоловік, позаду ноші – жінка з почервонілим від незвичної напруги обличчям. Не встиг я розміркувати, що до чого, носилки зі стогнучим тілом, прикритим білим простирадлом, брязнули в центрі кабінету.

– Здрастуйте.

З ними до кабінету увірвався нестерпний, солодко-нудотний запах. Хто хоч одного разу відчув його, не сплутає ні з чим – запах гнійної рани, гангрені. Він проходить через усе: бинти, одяг, в'їдається в кахель, заповнює хірургічне відділення, сперечаючись із духом карболової кислоти. Це від нього непритомніють практикантки і кажуть собі: куди завгодно, але не в гнійну хірургію.

Вже усвідомлюючи, що ніякої помилки не відбулося, я все ж голосно питаю:

– Ви до мене? Може вам у лікарню?

– Ми саме з лікарні.

В паузі, яка утворилася, обоє відвідувачів, кожний по своєму, жадібно вивчають мене – чи я той, на кого покладається їхня надія.

– Це його батько, – бере на себе ініціативу жінка, вказуючи на чоловіка, – він лісник, живе самотньо, з людьми майже не спілкується. Все йому птахи, звірі, та дерева. Каже, що кращі за людей...

– Наталко, кажи коротше, – озивається чоловік.

Жінка розв'язує хустину, брунатне жваве волосся розсипається за плечима.

– Знайшли його у лісниковій хатинці у такому стані, він ще трохи розмовляв. Потім з району швидко переправили в обласну лікарню. Там визнали цукровий діабет та ось відрізали два пальця.

Чоловік на ношах ворухнувся і почав стогнати голосніше, простирadlo прослизнуло на підлогу, відкриваючи скорбний лікарняний одяг. На вигляд років 60, не худий, стан важкий, напівсвідомий – пролетіла думка.

– Вже другий тиждень лікують, антибіотики, крапельниці, інсулін. Але температура не спадає, він не їсть, не розмовляє. І головне, хірурги хочуть відняти ногу вище коліна, бо кажуть немає пограничної лінії (про цю лінію знає кожен медик, вона зветься демаркаційною і відокремлює некротичні тканини від здорових). Хочемо, щоб він лишився з ногою.

Остання фраза лунає навздогін, я вже нахилився над ношами. Пульс частий, слабкий, температура. Через марлеву пов'язку просочується рідкий, з зеленувато-жовтими крапинками гній. Пальці, що залишились, фіолетово-чорні, стопа і гомілка набрякли, сині з чорними плямами. Очі напівзаплющені, обличчя загострене, ніздрі роздуваються важким диханням.

Що їм казати? Що я не Господь Бог і навіть не його підручний? Що в лікарні роблять усе можливе? Що краще жити з протезом, ніж... Тому не кажу нічого. Добре, що аптека поруч. Пирогеніум – це гомеопатичні ліки з гниючого м'яса, призначаються при гнійних процесах, сепсисі, тобто зараженні крові, хоча вдається ним зупинити і маленький гнійний прищ.

Ледь дочекавшись, коли зачиняться двері, стрімко розчинив вікна у каламутне міське повітря, старанно вимив руки і вибіг до реєстратури. Там вже скупчився осередок працівників. Сумний караван вже був біля виходу, носилки описали коло, вдарили по дверях. На вулиці хтось стиха вилаявся, грюкнули дверцята авто. Незвичну тишу обірвало клацання розжареного чайника.

– Що це було? Що це було? Ну і запах...

– Та нічого. Різні бувають хворі. Комусь прищ на сідниці, комусь гієна вогненна. Поки що працюємо в іншому кабінеті. Пропоную усім стати до роботи.

Пройшло біля двох місяців. Як це буває в житті кожного лікаря, епізод поступово втратив гостроту, фарби померхнули, запах вивітрився. Але залишилася професійна цікавість. Її стримуєш, особливо коли знаєш, який діагноз... Але думкам не накажеш матеріалізуватися, вони це роблять за власним розкладом.

– Слухаю, пані Наталя.

– Лікарю, ми у вас були з хворим батьком, з гангреною... вірніше зі свекром. Десь я загубила хустку, спитайте, чи не знаходили.

Тамую повітря, щоб вгадати, що сталося з пацієнтом. Це ж вона відчайдушно тягнула ноші, вибивала машину, долала опір і зневагу медичних працівників, щоб їхати з лікарні до гомеопата. Скоріше за все переконувала і чоловіка.

– Ні, хустинки не знаходили.

– А свекор після перших двох доз перестав стогнати
– ми так і подумали – гарна ознака. На наступний день

впала температура. На третій день довелося забрати ще одного пальця – майже сам відпав. Потім швидко пішов на одужання – може природа допомогла? Він все ж таки на всьому екологічному перебував, раніше не скаржився, ліків не приймав.

– А що ж далі? – перервав я, зважуючи на пацієнта у кабінеті.

– Він втік з лікарні, не закінчивши реабілітації. Знову кульгає по своєму лісі, хоча б розуму набрався, невдячний. Сподіваємось, що приймає пігулки від діабету, я йому суворо наказала.

Я подумав, що непогано жити серед птахів і звірів. Головне, щоб не було ніякого протезу, особливо для душі. А розмовляти можна і з деревами, принаймні вислухають. Навряд чи він читав Шопенгауера: «Людина – раба свого характеру, але воля завжди абсолютно вільна». Хай щастить йому.

ЛІКИ ДЛЯ СТЕРВ, АБО БОРЕЦЬ ЗА СПРАВЕДЛИВІСТЬ

Стареньку шкільну парту, що, мабуть, пережила не одне покоління гомінливої дітвори, краще не мацати руками знизу – скрізь приклеєна жувальна гумка. Парти, списані чи вкрадені, зіставлені рядками у невеликому кособокому приміщенні, яке для нас намагається зобразити залу для лекцій. На вікнах саморобні зелені фіранки на гвіздках. На щастя липневий день хмарний, після легенького дощику віє прохолодою. Сусідня кімната темна – там у перерві ми п'ємо чай з електричного самовару.

Викладання гомеопатії – сповнена ентузіазму традиція з нищівним коефіцієнтом корисної дії. Покладаємось на надію, що колись прийде, вивчиться і виросте майстер, який підніметься вище наших сумнівів та вагань. Там, на горі, мають про це піклуватися.

Я потроху обвожу очима аудиторію: різноманітна публіка мальовничо розташувалась за партами, нагадуючи учнів-переростків. У кінці зали худорлявий студент з тільки-но пророслими вусами зосереджено конспектує, не відриваючись від зошита. Цей типаж добре відомий в літературі як «блідий юнак с гарячим поглядом». Він мовчазний, тільки одного разу висловив щось образливе про офіційну медицину. Лишається сподіватись, що він зрозуміє те, що занотував. Його сусідка, на вигляд романтична панянка останніх курсів медичного інституту, водить лакованим нігтем по косметичці, здається, її думки зосереджені на чомусь особистому. Трохи ближче жінка бальзаківського віку чепурить пофарбоване у білий колір волосся. Вона тримає ручку як шаблю, а лекцію записує на диктофон. Так зазвичай виглядають організатори охорони здоров'я, які неофіційно співчували опозиційному гомеопатичному рухові. Сусідка навпроти як антипод – чорнява, з видовженим обличчям, жвавими карими очима... Їй дуже муляє через те, що хочеться розмовляти. Відтак вона постійно запитує, не дуже зважаючи на слушну відповідь. Звідсіля видно, що почерк у неї корявий і розмашистий, літери наче штовхають одна одну.

У першому ряду погордливо влаштувалася пані з рудим, вогняним волоссям та з рясним ластовинням, що певно лишилося з юнацьких років. В неї добре помітна косоокість та більмо на правому оці. Здорове око впритул дивиться на мене. Як пояснив упорядник курсів, за фахом вона лікар-гігієніст, але відчайдушно хоче займатися лікувальною роботою, бодай у гомеопатії. Я ніколи не запам'ятовую імен та по батькові – але цього разу саме спадає на думку: Тамара Яківна. Вона черговий раз робить аудиторії зауваження:

– Не заважайте слухати лекцію! Кому треба розмовляти, пропоную зробити це за дверима... і зошитами шелестіти не потрібно. І не клацайте голосно вашим диктофоном! Може і писати вже розучилися? А вам

краще на побачення ходити, а не на лекції, – вона повертається до сусідки позаду. – Я сплатила гроші і взяла відпустку, щоб отримати повний курс знань. Ще буду мати розмову з керівництвом курсів.

Доводиться зробити паузу, в повітрі відчувається роздратування і напруга. Кажуть, що Тамара Яківна в місцевій санстанції на зразок непрохідного бійця – ніколи не заплющує очі на порушення. Отак і начальству клопіт, декілька разів розшукала у наказах розбіжності, добре що не писала нікуди. Але ж тримають – працювати нікому, а іноді й настрахати когось необхідно.

Лекція добігає кінця – о четвертій сорок п'ять у мене дотепний приклад із практики, трохи далі провокаційне питання до аудиторії, о четвертій п'ятдесят п'ять – анекдот і анонс наступних годин. Можу повтішатися професійним відчуттям часу, що і доводить звільнений з манжети годинник. Але хтось ловить мене на півслові.

– Мені сказали у керівництві, що я маю право отримати особисту лікарську консультацію зі знижкою. Гроші я заплачу пізніше. І хочу попередити, що мені це потрібно зараз, бо в інший час не влаштує.

Ось тобі й збіг обставин. Я намагаюся не дивитися на її більмо. Тільки закінчили лекцію про ліки для стерв: це місце неодмінно викликає натхнення та інтерес аудиторії. Отже я розповів про дітей, які вміло провокують батьківський гнів, щоб отримати покарання і просити прощення, але повторюють цей трюк знову і знову. Про подружні та партнерські стосунки з уміло розрахованими образами. Про «незручних» людей, що «заважають працювати» і залюбки шиють когось у дурні, та не за вказівкою керівництва, а з власного бажання. Про відчайдушних і тонких критиків у бізнесі, політиці, медицині, що часто завдають опонентові удару нижче пояса. Зухвала поведінка не виключає подальшого демонстративного каяття. Бажання робити на зло,

«зачепити за живе», уїдливість – така природа цього психологічного типу. Хоча хто з нас без гріха...

Я почекав поки інші курсанти залишили аудиторію. Майнула думка про згасаючий літній день за вікном, про ліжко в готельному номері, де можна вільно розтягнутися з байдужим виразом обличчя.

– Уважно слухаю Вас, Тамаро Яківно.

Довелось вислухати чимало про шкіряні висипки, про хвору печінку, про хронічний цистит, і про недосконалість цього світу. Я не відчув труднощів у призначенні: по-перше, обставини зненацька ніколи не збігаються. По-друге, дуже хотілося на перерву – туди, де чекав розкішний, зелений, духмяний липень. По-третє, вона і справді заважала читати лекцію. Не без зловтіхи старанно вивів на рецепті: «Стафізагрія» – ті самі ліки... Певно не доведеться більше тут викладати!

Я і справді не мав таких планів. Але що ми знаємо про долю? Лише сподіваємося, що вона не лиходійка, а покровителька. Довелося мені знов вирушати у знайому подорож на заміну хворого товариша. Взимку місто виглядало більш чистим і привабливим через пухнастий сніг, що начебто зійшов з малюнків дитинства. Він огорнув затишним білим сяйвом неприбраний двір із купою сміття, куці газони, старенькі вулички, причепурих сірі будиночки, наче зласкавився над людською недбалістю. Навіть зал для лекцій зробився трохи урочистішим. У піднесеному настрої, як годиться на початку нового учбового циклу, я зайшов до зали. І тут мене одразу просвердлов погляд з першої парті. Незмінна, сповнена шляхетності рудоволоса Тамара Яківна!

Я виконав належні ритуальні дії: пошукав у портфелі, подивився на годинник, дбайливо розклав папери, перевінив авторучку – все для того, щоб відшукати професійний викладацький стан. Цим завдячую своєму театральному досвідові – Станіславський справді геній, винахідник натхнення у пропонованих обставинах. Лекція

почалася своїм завченим шляхом, як зазвичай я потроху розглядав публіку, але не більше дозволеного, оминаючи особистість на передньому плані. Але пізніше спіймав себе на якомусь неприємному відчутті, роздратуванні, незручності, що збільшилося під час перерви. Курсанти підхопилися: хто по каву, хто нарешті задовольнити себе голосною розмовою після змушеного мовчання, хто причепурити носика, хто, скоріше за всіх, затягнутися жаданою гірко-духмяною хмаринкою диму на холодному повітрі. Перерва завжди викликає ілюзію звільнення.

Тільки Тамара Яківна лишилася нерушимою.

– Прошу скоріше залишити аудиторію, у мене тут консультація. А Ви, лікарю, залишайтеся.

Якось сама по собі утворилась тривала пауза, я гадав не про ефективність призначення, а про його обставини: мені завжди здавалося, що стафізагрію ліпше виписувати без зайвих пояснень. Та ось мої безплідні міркування перервала її величність – несподіваність.

– Ви правильно вгадали з ліками – я і справді борець за справедливість!

З'ясувалося, що допомогло і з печінкою і з висипками. Відтоді я усвідомлюю: якщо хтось заважає жити – зважте, як погано ми обізнані із життям стерв.

ПОДВІЙНІСТЬ ЖИТТЯ

Бути гомеопатом не так вже й важко. Коли не вистачає часу читати патогенези, а головне, кмітливості, щоб зрозуміти в чому їх суть, залишається уважно спостерігати життя. А воно, довіртеся мені, обов'язково надасть випадок для роз'яснення. Адже, починаючи з нашого великого Вчителя Ганемана, ми говоримо, що гомеопатія народжена самим життям: «Я вочевидь мало ціную будь-який теоретичний доказ, де реальний факт говорить цілком ясно...» – ясніше і не скажеш.

Спала мені на думку ідея вивчити анакардій – смолянистий сік зі зрілих плодів акажу. Отже, заглиблюючись у вивчення патогенезу, я не зазнав труднощів зі шкіряними симптомами, порушеннями травлення, а симптоми з боку січових органів навіть викликали у мене якісь віддалені спогади... Але на першому плані впливу препарату на організм виявилися психічні розлади, особливо багато уваги шановні автори приділили ідеї подвійності. Що поробиш, одна красива, але незбагненна ідея здатна зіпсувати враження від першого-ліпшого цінного препарату. Якщо демона на одному, а ангела на іншому плечі я ще міг собі уявити, то досягнути сучасний розвиток цієї тези не виходило. «Має місце роздвоєння між нормальною чутливою особистістю і відмінною від неї загостреною збоченою або «демонічною» субособистістю, яка намагається оволодіти індивідуумом і що змушує його робити непристойні дії» – стверджувало авторитетне джерело. Від читання цих рядків я сам відчув якесь роздвоєння, навіть знесилення.

І от життя, немов зглянувшись над моїми утрудненнями, послало мені славний приклад, можна сказати, в чистому вигляді. Тепер прийнято ляяти радянські часи як попало. Вони цього заслуговують, але які видатні приклади, зразки, характерні персонажі з'явилися і зникли в тому часі! Зміг би Гоголь знайти такі типові, доведені до найвищої художньої досконалості людські характери, якщо б Російська імперія була зразком виконання законів і правопорядку? Годі й казати, для розквіту мистецтва, почасти як і для гомеопатії, необхідно існування суспільного неподобства.

Отже неблаганний плин університетських навчань привів мене до партизанського загону (це зовсім не те, про що подумали представники старшого покоління). «Партизанським» неофіційно називався наш військовий табір для проходження двомісячних зборів, яке вінчало урочисте звання лейтенанта медичної служби. Сподіваюся,

ви знаєте, що таке військовий лікар (цитую анекдот від власно представників цієї професії): а) не лікар, б) не військовий. У якомусь сенсі ідея отримати цей фах також ілюструвала подвійність світогляду. Партизанським наш табір був названий через значне віддалення від справжнього навчального гарнізону, горезвісної своєю дідівщиною навіть у СРСР Остерської «учебки», а ось причина такого становища була майже легендарна.

Кілька років тому гарнізон інспектував черговий генерал і за незрозумілою помилкою (або це була ретельно спланована диверсія!) потрапив у табір студентів-медиків. Надзвичайна подія сталася незабаром після відбою, коли майбутні лейтенанти медслужби займалися вечірнім сном відповідно до розпорядку дня. Він обрав один з брезентових наметів, що згодом виявилось фатальною випадковістю. Передчуваючи недобре, генеральський почет застиг в шанобливому віддаленні від входу. Генерал волів вислухати рапорт старшого по намету. Старшим виявився колишній матрос, який три роки віддав вірному служінню Вітчизні на балтійських просторах. Медицині відомо, що пам'ять минулого завжди стійкіше, ніж пам'ять поточних подій. Судіть самі, що міг сказати колишній матрос, який став студентом медичного вузу, розбуджений серед мирного сну генералом? Студент дзвінко і голосно рапортував: «Вахтовий біля трапу!» Далі, історія замовчує. Але студентський табір перекочував у лісопосадку, офіційно з'єднуючись з військовим гарнізоном через ворота з часовими і колючим дротом, неофіційно – через непримітну, але достатню для перелазу дірку в бетонному паркані.

Не варто казати, з яким пригніченим настроєм та душевним смутком ми вирушили на збори задля армійських випробувань. Пароплав старанно пихтів, повторюючи вузькі звиви річки Остер серед жовтого латаття, зеленої ряски, шелестких очеретів. Ледь рухаючись, повертаючись на різні боки, здалека він,

мабуть, здавався якимось чужорідним тілом, що вовтузиться серед ланів. Остер – це від осетрів, що за старожитніх часів начебто плескалися у цій воді, а ще тут проходив східний (ost-остер) кордон готських володінь. Бідна, обміліла як пам'ять, літописна річка Вєстрь... На розпечену палубу намагалися сісти бабки, з мілководдя підстрибувала дрібна риба, рятуючись від хижаків, залишаючи на поверхні срібно-сірі кільця. Старенький кораблик сумлінно виконував свою місію, ховаючи у своєму череві від неблаганного сонця повний чоловічий склад першого лікувального факультету.

Вже потім, дивлячись у потилицю попереднього в шерензі, ми разом піднімали чоботи: ать, ать, ані руш. Стій! Кругом! На плацу почувашся незграбним і спітнілим (зі стройової підготовки у мене була четвірка). Краще вдалися перебіжки під уявними кулями супротивника та повзання під дротом, по первісній полігонній пилюці – мало не здобув особисту відзнаку начальства. Якщо хочеш хоч кудись влучити з пістолета Макарова, то краще тримати його обома руками. Головне примусити себе їсти безформні недоварені макарони. Мені дісталася алюмінієва ложка з інтелігентно вишкрябаним написом: «шукай м'ясо, сука!» Може тому найбільше вразила і запам'яталась ковбаса з тьмного схрону після присяги. А ще було добре прямо з маршу, затишно, несподівано довго завмерти у кущах, шукаючи порятунку від уявного атомного вибуху (потім ми здогадались, що на обочині нас ховали від військового керівництва).

І ось одного прекрасного соснового ранку вихідного дня, коли нам належало за статутом прибирати територію, я почав наблизатись до зрозуміння подвійності. Репродуктор на сосні саме розповідав новини і ще щось про метеликів у Бразилії. «Старослуживі» (так ми позначали тих, хто прийшов до інституту після армії) вдалися до делікатної справи – зібравши шишки, виклали з

них гасла на честь червоної армії. На моріжку між наметами утворилися справжні шедеври. Особливо реалістично виглядала пушка, щоправда деякі скептики знаходили забагато схожого з чоловічими статевими органами. Та ми ж вивчали анатомію.

– Замполіт (замісник командира полку з політичної частини – прим. автора для необізнаних), чи перебравши вчора зайвого, чи вдихнувши занадто велику кількість озону в сосновому лісі, вирішив провести з нашою ротою політзаняття.

Скоріше причина була в іншому – саме наша рота, більш того, наш взвод передчасно вигукнув традиційне курсантське гасло. Можна називати це висловлювання гаслом, а можна кличем... Біда в тому, що викрикувати його дозволяється тільки перед самим дембелем (в день закінчення зборів). Це висловлення досить філософське, але чутливих осіб може засмутити. Такими в нашому випадку виявилися співробітники військової кафедри, що відважно виховують медичних офіцерів. Ой, я забув привести сам текст. Уявіть, як серед нічної тиші, хтось тонким, на диво неприємним голосом ясно вимовляє: «От і день пройшов!». І потужний хор голосів з небаченим для нічної години оптимізмом відгукується: «Ну і х... з ним!».

З приводу цієї події ми були вишикувані на нічному плацу. І завідувач кафедрою, полковник, потираючи руки і походжаючи вздовж строю, виголосив повчальну промову. При цьому, незважаючи на погане освітлення, він здається, добре ілюстрував опис зовнішності гомеопатичного типу анакардія: «Загальною ознакою є досить напружене обличчя, що відбиває внутрішню боротьбу».

– Цього року невдячні курсанти перейшли всі межі. Минуло всього три дні зборів, і ось деякі засранці... з них, так би мовити, відзначилися. – Він трохи заїкався, що цілком компенсувалося специфікою військового мовлення. – Що я вас питаю (він тичнув пальцем на одного з наших командирів взводів, від чого той витягнувся в струнку),

означає ось це ... Ось і день пройшов? Ну далі ви знаєте... Якщо ми відшукаємо винуватців, то будемо домагатись відчислення з інституту.

Мені тоді хотілося сміятися і плакати одночасно, що теж є непоганим життєвим досвідом для розуміння подвійності відчуттів. Добре, що нас все-таки не вираховали, незважаючи на наявність донощиків.

Ми зупинилися на тому, що замполіт, високий, хворобливого вигляду, трохи прищавий майор, перервавши збирання шишок, розсадив взвод у дерев'яній альтанці, замаскованій сіткою з гілочками, і почав заняття.

– Здрастуйте, товариші курсанти! Ми дружно гавкнули у відповідь.

– А чи знаєте ви, що наш передбачуваний супротивник сильний? Хтось тут передчасно захотів додому?

– Ми злякано закліпали, виникло тяжке мовчання. – Ви як вчитеся армійському мистецтву? Що ви вчили у своєму інституті? – він зробив вдалу паузу, прийнявши ефектну струнку позу підкреслену лампасами і блискаючими чоботями.

– Служіння Вітчизні це борг, святая святих, для тих, хто прийняв присягу воїна.

Після такого вступу майор почав помітно збуджуватися і входити в раж. На нього мабуть сходило натхнення.

– Наприклад, географія... – Він тицьнув указкою в ближнього від себе курсанта.: – Покажіть мені Гвінею Бісау.

Курсант приречено заметушився по мапі, мабуть, болісно згадуючи шкільні роки.

– А-а... – майор видав переможний вигук.

– Я так і знав. А якби там були танки противника? – Так, танки.

Від цієї думки у нього стиснулися щелепи, обличчя почервоніло, руки почали помітно дріботіти. Мабуть він

цілком ясно уявляв, як незнання географії може призвести до незворотних санітарних втрат.

– І там проходила наша лінія оборони. Та я впевнений що ви навіть не знаєте, що танк на схемі позначається ромбом!

Після цих слів майор вже не звертався ні до кого конкретно. Викликаний курсант так і залишився стояти перед строем, здавалося, що він намагається стати непомітним і влипнути в дошку з картою.

– До чого ми дійдемо з такими офіцерами! І це, б..., просте запитання, а якщо, б..., складне, тоді... Вітчизні, б..., такі захисники не потрібні. Що може такий офіцер зажадати від солдатів? Та ні х... Армії, б..., на х... не треба таких е... офіцерів, тому що армія, б..., мать вашу...

Далі його спіч повністю складався із слів, які прийнято не відносити до літературної мови. В армії вони виконують роль пін-кодів, які уловлюються невидимими рецепторами підлеглих, без чого команди не виконуються. Не знаю, чи замполітові було відомо, що спонування, зокрема наказ, може виражатися різними неспеціалізованими граматичними засобами, утворюючими периферію мікрополя спонукальної модальності. Власно це неімперативні дієслівні конструкції – інфінітив та інші неособисті форми дієслова, презенс і футурум індикатива, бездієслівні адвербіальні, номинативні, вигукні та інші конструкції.

Через декілька хвилин жестикуляція замполіта ослабла, очі почали гаснути і голос став звучати тихіше. Ми зрозуміли, як кажуть в медицині, що криза минула.

– І я, б..., бойовий офіцер, кажу вам, що мені, б..., соромно за нове покоління. Все, заняття закінчені. Розійтися!

Останні слова команди прозвучали з безсумнівним душевним болем за все армійське мистецтво, яке тепер пропаде даремно, особливо якщо лінія оборони дійсно проляже через якусь африканську державу.

Але головна хвилююча подія була ще попереду. Коли стомлений від свого натхненного виступу замполіт покинув об'єкт, що мав умовну назву навчального класу, його чекало нове суворе випробування. Щось удаліні привернуло його пильну увагу. Спочатку він нерухомо втупився в одну точку, нам здалося, що там, щонайменше, відбувалася висадка збройного супротивника, який був згаданий у промові. Ми мимоволі спрямували свій погляд туди ж і побачили, що лісовою стежкою у напрямку до нас неспішним підтюпцем просувається чоловік у чорних трусах і майці. Вигляд у нього був цілком миролюбний, що підкреслювали і акуратний животик і поблискуючі на сонці окуляри. Здавалося, він мало стурбований тим, що відбувається навколо і зосереджений на своїй особі. В іншій ситуації я навіть назвав би його зайнятим медитацією. Тим часом майор почав проявляти ознаки сильного душевного хвилювання. Він то витягався у фрунт, немов готувався віддати рапорт, то раптово безсило знічувався. Поглянувши на його обличчя, я відчув, ввіймав досі неловиме явище подвійності. Це був саме той стан, який описаний в наших гомеопатичних анналах: «Відчуває, що у нього дві волі».

Сили замполіта в міру просування любителя бігу підтюпцем вочевидь танули. Він зробив ще кілька дивних рухів у повітрі, потім за всіма правилами віддав честь спортсмену, який, не повертаючи голови і не втрачаючи темпу, прослідував далі у напрямку гарнізону.

Староста нашої групи, який мав за плечима армійську службу, а на плечах сержантські погони коротко пояснив:

– Невідомий в трусах, це командир полку. За статутом, майор зобов'язаний віддати йому честь, в іншому випадку він зробить непростенну помилку. Але згідно до того ж статуту, честь віддається тільки за наявності військової форми...

Багато років по тому, черговий раз виписуючи анакардій, я завжди згадую, що вдячний за розуміння суті цього славного засобу колишній Батьківщини та її збройним силам.

ПОДЗВОНИ

Ніна Тимофіївна часто мені телефонувала. Я зовсім не пам'ятаю змісту цих розмов – звісно, були якісь медичні поради, бо як припустимо розмовляти з лікарем, оминаючи тему нездужань. Один з тих випадків, коли відчуваєш, що на другому кінці дроту комусь конче потрібно розмовляти. Нині хтось безглуздо обізвав це психотерапією.

Одного разу мати взяла мене з собою, у «Будинок ветеранів сцени», що у соснових, колись непрохідних, а зараз розріджених людськими забіганками лісах Пущі-Водиці, історичній території на околиці Києва. Хоч і зникла річка Водиця, що колись добігала Дніпра, хоч і захарашені тихі місцеві ставочки, все одно западає в душу розкіш листяного шелестіння, густа жвавість трави з-під рознесеного осінніми хмаринками освітлення. Тоді я і побачив цей телефон – у краших традиціях пострадянського дизайну, він стояв на самотній варті вузького коридору. Дзвонити дозволялося лише у певні часи, зайнявши чергу.

Будиночок був маленький, двоповерховий, з виліпленими у сталінському стилі бутафорськими колонами навколо парадного входу. Він був збудований у вересні 1959 року, за ініціативою народної артистки СРСР Наталії Михайлівни Ужвій, всього на 35 чоловік, для самотніх артистів, що вийшли на пенсію, добряче прислужившись Мельпомені. Ініціатива благочинства мала і зворотну сторону – за право крихітної кімнатки з годівлею і загальним туалетом треба було віддати квартиру і пенсію. Раз на тиждень з'являлась медсестра, щоб зробити уколи та поміряти тиск. Ще можна було

гуляти у парку та дзвонити по телефону. Але залишити цей будиночок, як і нам свої справи, можна було тільки одним шляхом...

Ніна Тимофіївна, хоч і рухалася неквапливо, зберігала колишню елегантність беззмінної ведучої філармонічних заходів. Тільки пронизливі сірі очі відсвічували неспокоєм. Згадалися не лише фотографії з сімейних архівів, а й дитяче сприйняття урочистого концертного дійства – ось вона у довгій чорній сукні, з блискучими сережками, миттю притягує увагу гомінливого, втомленого очікуванням залу.

– Микола Іванович пішов у парк назустріч сонячному промінню. Сьогодні просто милість божа, яка погода. Я, мабуть, погано розрахувала на ваш приїзд.

Вона скрушно прикладає руки до грудей. Отже зустрінеться з її чоловіком, знаним серед театральних поціновувачів художником-декоратором мені не випало. Про його присутність свідчили полотна, звалені купою під охайно прибраною постіллю, що займала більшу частину кімнатної клітинки.

Якась дальня родичка зрідка доставляла Ніні Тимофіївні ліки, отже наші розмовини виходили начебто про здоров'я, але завжди торкались реалій мінливого сьогоденного життя. Наше спілкування виходило на кшталт перших полярних експедицій, коли пощастило ввіймати зв'язок і полярники жадібно вслуховувались у новини з материка. Складнощі були в тому, що «материку», щоб бути почутим, треба було укласти сучасність в культурологічний обшир незнайомої давнини. Часом розмовляти було незручно, бо переривались буденні справи, проте я уявляв собі, як на тому кінці стояла черга (навіть «голос за кадром» інколи сповіщав, що час вичерпано).

Тим, що нічого не вдієш, має визначатися велич смерті. Того дня дзвінок пролунав несподівано, був

тривалий і пружний, як знак біди. Я скоріше відчув, ніж усвідомив його невчасність.

– Миколі Івановичу сталося зле... Медсестра вже зробила йому уколи. А завтра обіцяла викликати лікаря.

Ніна Тимофіївна дихала так, начебто наввипередки пробігла отим вузьким коридором. З'ясувалося, що її чоловік не підводиться, кілька днів немає стільця і сечі, на ногах утворилися великі набряки.

– Він погано розмовляє, хоча мене впізнає. Тільки води просить холодної, а раніше пив теплу. Іще він дихає якимось хрипами. Медсестра сказала, що в легенях накопичилася вода. Якось треба її вивести.

Тоді я ще не мав власного транспорту. Думки полинули вихором. Художнику, мабуть за дев'яносто... І скільки він перебуває у такому стані? Це ж набряк легенів – кінцева стадія серцевої недостатності. Яка там медсестра з уколами... І як пояснити, що Микола Іванович...

– Ніно Тимофіївно! – нарешті я склав перше речення.

– Уважно перерахуйте, які гомеопатичні ліки маєте при собі.

І вже протягом того перерахування відчув безпорадність, втому, жалість по заочно знайомому утікачу з будинку ветеранів сцени. Як пояснити їй?

– Що? Каустикум? Розведіть його на воді і давайте часто пити ковточками.

Симптоми з'єдналися чи не єдиною можливою комбінацією – каустикум здатний допомогти при паралітичному стані органів, задусі, напад якої полегшується від ковтка крижаної води. Власне і все. Як пояснити, що Микола Іванович...

Я поклав слухавку і внутрішнє почав готуватися до іншого, скорого дзвінку, і думати, що і як треба буде казати. Згадався мальовничий пейзаж Пущі-Водиці, з дзеркальцями-ставками, старими деревами, побілованими анфіладами санаторіїв, міським трамвайчиком, що з 1904

року, певно, не змінившись у швидкості, життєрадісно брязкає зеленим лісом.

– Через дві години від прийому каустикуму почався безперервний пронос і виділення сечі. Довелось купувати великі памперси, як для немовляти. – Ніна Тимофіївна, здавалось, посміхалася в слухавку. Її голос був молодий і бадьорий, що виключав будь-які зайві питання.

– Микола Іванович (вона чомусь ніколи не називала його чоловіком), потроху їсть. Жалкує тільки, що поки позбавлений своїх прогулянок.

Доля відвела Миколі Івановичу ще майже 5 років. Він пережив напад гострого апендициту, був вдало оперований (ще довго очікував і хвилювався, щоб зняли шви). По його смерті услід йому пішла Ніна Тимофіївна. Тепер тільки в моїй уяві лишилась її постать в черзі біля незмінного телефону у коридорі: дзвонити дозволяється з... Може і того будинку теж немає? І тих, хто ці правила влаштував? І ті колони розчинились, як сон у часі, а життя пішло далі, сповнене подіями, подорожами, зустрічами.

Над стійкою бару миготів типовий для периферійних готелів телевізор – вже у новому пласкому форматі. Пластикові стільці, імітовані під дуб, ліхтарики підвісної стелі, напівпрозорі фіранки нівелювали уявлення про час доби. Був ранок.

– Як вам спалося? – Ввічливо вичавив із себе бармен, вочевидь вступну фразу, поєднану з належним виразом обличчя.

– Виберіть собі сніданок. Є три варіанти...

Але спочатку я побачив телевізор. На блакитній заставці першого національного розташувалася велична стареча пара: він, сивий і мужній, на якого спирається елегантна шляхетна пані. Вдивився в обличчя – в безповоротність і водночас сталість життя. На кілька секунд потойбічний світ повернув мені красивих і сильних людей. Мабуть я таки заслужив на знайомство. На екрані

сплив і розчинився у безвіку напис «подзвони батькам». Звісно це стилісти напрацювали.

– Я не снідаю бутербродами. Філіжанку кави з галетою.

Кавоварка війнула паром. Згадалися малюнки, котрі таки отримав у спадщину, переважно недовершені ескізи київських місцевостей, наче я помандрував добре знайомим Києвом з художником та його дружиною. Покрутивши мобільний телефон, я механічно натиснув список адресатів. Забажалося сказати, безвісно кому: знаєш друже, завжди бери слухавку.

ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ

До кас супермаркету вишукувалися різнобарвні колони черг – якраз напроти полиць для преси. Кошика тримати незручно, візочок попереду старанно навантажений курячими стегнами і пивними пляшками. Позаду дівчатка з пепсі-колою і йогуртами. Доводиться обпертися на стійку з пресою. Серед затягнутих плівкою кольорових гламурів посміхнулося, поповзло й почало розпливатися і без того широке, десь бачене обличчя. Заголовок дрібно миготів і підплигував на полиці – «...Уряд отримує нове призначення...». Щоб не шукати окуляри, доводиться взяти до рук важений газетний примірник, ще з трохи липкою фарбою. Так це ж... Лікарю варто пам'ятати своїх пацієнтів.

Того дня зателефонував люб'язний незнайомий голос із проханням проконсультувати депутата. Після цього він назвав прізвище мого старого приятеля і став пояснювати, що вони разом отримали деякі особисті послуги... і що це буде внеском на підтримку місцевого гомеопатичного товариства.

– Але, – продовжував інформувати голос, – вони не з'являються на прийом – (вочевидь узагальнюючи

депутатський корпус). – Я розумію, що це незручно... – без паузи називаючи готель в центрі міста.

– Здається він хотів лікувати і жінку, чи доньку. Ми будемо вам дуже вдячні.

І поки я розмірковував над тим, хто такі «ми», він поклав слухавку.

Готель був величезний, гордість радянських часів, тепер він намагався зберегти привабливість через тонований сріблястий пластик і нав'язливу люб'язність персоналу. Депутат займав ліве крило, приблизно половину поверху. Це з'ясувалося пізніше, коли я мандрував безкінечними кімнатами, заповненими людьми. В одній кімнаті відбувалося щось на кшталт наради, частина присутніх була в домашньому одязі, інші – в офіційних сукнях і краватках. В деяких приміщеннях готувалася їжа, а люди в них нагадували селян. У коридорі стрекотів факс, стояли численні картонні коробки серед мальовничо розкиданих паперів і клумаків. Певно так середньовічні фортеці плутали подорожніх безліччю прихованих кімнат і переходів.

Нарешті я опинився у дальній просторій залі з порожніми шафами і величезним столом світло-жовтого кольору. Такі лаковані монстри свого часу були на відкритих партійних зборах, куди добровільно заганяли всіх працівників лікарні (не вистачало хіба червоної скатертини). Зверху застигла нахабною позолотою люстра – радянська спроба імітувати розкіш ампірних світильників. Нардеп викотився до мене з бокової двері, сунув пухленьку руку. Він був у сірій спортивній майці з потертим написом. Сиве волосся на скронях і велика лисина робили його вік невизначеним.

– Вибачте за незручності. Доводиться бідкувати, тут у Києві. – він щиро посміхнувся, але я ще не розумів депутатського гумору.

– Вдома дел багато. От здоров'я і підводить.

Депутат почав розповідати про свої кишкові розлади: здуття, кольки, погане травлення. При цьому з'ясувалося, що у харчуванні він себе не обмежував. Питання про алкоголь його трохи здивувало. А що, доктор не п'є? Нардеп витягнув із кишені пом'яті аркуші – виявилось, що це результати обстеження у Віденській клініці.

– Там нічого в мене не встановили, от вам і заграниця. А купу грошей стоїло. Рекомендували якусь дієту, та я скажу по-простому, ну їх на хер. А тут друзі кажуть: обертись.

Депутат замовчав і подивився на мене. Невже вивчає мою партійну приналежність? Я зрозумів, що час помовчати і занурився у папери, інтуїтивно переводячи з німецької (добре, що вся медицина говорить одноманітною висушеною мовою). Але потім все ж таки наважився дозволу подивись на його живіт. Нардеп оглянувся, начебто з усіх боків причаїлися папараці, поміркував, чи є у моєму проханні щось принизливе.

– Ну давай.

Животик виглядав акуратно, дбайливо викоханий, він починався трохи вище пупка, спокійно спускався донизу і стрімко закінчувався. Я вже відчув впевненість у призначенні. Лікоподій – плавун, чи дереза, добре відома в Україні лікарська рослина, особливо на Поліссі. Її спори, зібрані у кінці літа, здавна допомагають у шлунково-кишкових розладах, саме для таких животиків...

– Добре. Зрозуміло. Я надішлю рецепт і ліки.

Депутат потиснув мені долоню.

– Може вам щось... – він підбирав слово, – отблагодарить, доктор?

Він підхопив пляшку болгарського бренді, що сиротливо вместилася всередині шафи. Я вибачився, що йти з пляшкою, що імітувала бочонок, в руках мені незручно, а у кейс вона не вміщується. Нардеп уважно дивився, поки я демонстрував можливості мого портфеля,

потім переконався у цьому власноруч. В цю мить у нього в кишені завібрував телефон. Здалося, що у слухавці хтось викладав доповідь чи скаргу. Обличчя нардепа стало стурбованим.

– Не розтаможують... А коньяк сертифікований? А хто там командує? Поможемо. Хто вам сказав? Якщо не хочуть по хорошому, ми їм башку повідбиваємо. Короче, я займаюсь.

Обличчя мого новоспеченого пацієнта знов розгладилося, він дружньо нахилився до мене, немов хтось міг нас підслуховувати.

– А, доктор, ще є такий варіант. Якщо треба якийсь товар переправити в Росію, в мене є можливість на границі... Це на моїй території.

Мені здалося, що я граю роль у пригодницькому серіалі, треба тільки згадати, як поводяться контрабандисти.

Черга у супермаркеті занервувала. Хтось наполягав розрахуватись карткою, але електронна система вперто не відповідала.

– А що я можу їй зробити? – знизуючи плечима, завчено, як автомат, видихнула касир, – Треба почекати...

Черга – одне з найкращих місць для спогадів. Так ось тепер хто на першій газетній сторінці! Це ж мій колишній клієнт. І якийсь голос всередині сказав: ти ж лікував всю родину і носив ліки... А зараз би мав власну клініку у центрі міста.

Але насправді було так. Відмовившись від бренді та не знайшовши контрабандних товарів для закордону, я слушно проконсультував чисельну депутатських рідню, не задаючи дурних питань щодо гонорару. Проте я мав жовту картонну картку – посвідчення помічника народного депутату, щоправда, не знаючи, як нею скористатися. Хтось казав, що можна купувати подорожні квітки без черги, але я це так і не перевірів.

Несподівано мені зателефонувала депутатська дружина.

– Ми вам вдячні за лікування, – шелестів голос, – Доньці краще, у свекрухи трохи відлягло від серця... Чоловік завтра запрошує вас до ресторану. Може мені вже приймати менше горошків? На тому тижні щось кололо всередині, трохи впав тиск. Ще моя подруга каже...

Ресторан нещодавно відкрився, про що свідчила не тільки незаймана чистота підвісних стель і скатертин, але поблажлива атмосфера ввічливості, яка на деякий час охоплює більшість новоутворених українських закладів харчування.

Чекати довелося недовго. Нардеп був не сам – звідкись виник чоловік непомітної зовнішності.

– Він буде з нами, – буденно сказав депутат, представив супутника по імені та батькові.

– Будемо знайомі.

Незнайомець по діловому розташувався на своєму стільці, так, як це роблять завсідники. Він потер непропорційно маленькі по відношенню до тулуба руки, ковзнув очима в меню.

– Почнемо з горілочки, панове. – і без усілякої паузи, звертаючись вже до офіціантки: – Пляшку «Абсолюту».

Дівчина з метушливими очима у фірмовому фартуху та чобітках, мабуть, вгадавши вимогливих клієнтів, швидко зникла і виринула з гранованою під кришталь пляшкою. «Наш третій» товариш не гаючись відкрутив кришку і почав її розглядати. Його обличчя набуло виразу, як у людини, яка раптово знаходить підтвердження своїй підозрі.

– А що це таке? – спитав він у розгубленої офіціантки.

– Ви ж просили «Абсолют»...

– Це паршива підробка. Ви нам палену горілку дали. – його голос набирав обертів. – Ми прийшли до вас у

гості, в культурний заклад, а ось ви як зустрічаєте. Тобто ви продаєте піддроблену горілку... А знаєте, – він витримав паузу, – це стаття карного кодексу.

Він ще продовжував промову до зніяковілої дівчини. З її очей, наче у дорогої ляльки з несподіваною силою ринули сльози. Зі службових дверей з'явився одягнений в безликий сірий костюм нахмурений адміністратор.

– В чому справа? У вас проблеми?

– Це у вас проблеми.

І, попереджаючи інші запитання, короткопалий витяг червону книжечку, спритним, звичним рухом розгортаючи її посередині. За мить ця штучка знову зникла у внутрішній кишені його піджака. З адміністратором відбулись наочні зміни, наче хтось всередині перемикнув його на іншу програму.

– Ми не знали. Це якась помилка. Я зараз зв'яжусь з директором. Ви дуже шановані люди, наші гості, та прийшли без попередження... Зрозуміло, що вечеря за наш рахунок.

– Добре. Ми потім поговоримо.

Заплакана дівчина рясю кинулася на кухню. Навколо заметушилися інші офіціанти, на столі вже виросла рукотворна купа салатів, стирчав кремезний ананасовий хвіст, замайорів оселедець під шубою, запарували баранячі ребра.

– Ну, як я їх? – сказав гість, зі смаком наливаючи келихи.

– Це не оригінал, а польський розлив, цілком придатний для вживання. За нас, розумних.

Депутат кивнув, підсунувши собі маринованих грибів для закуски.

Вже вдома, не зважаючи на сп'яніння, під яскравим світлом настільної лампи, я відкрив одного з поважних гомеопатичних авторів. Розділ «Лікоподій. Психічні симптоми» стверджував: «Претендує бути кимсь, ким

насправді не є. Прибігає до обману, виправдовуючи свої претензії. Виявляє жагу влади, саме вона роздуває повітряну кулю його самолюбства, що піднімає вгору його почуття неповноцінності».

Портрет в газеті свідчив, що «куля» вже досягла великої висоти. Колись мені здавалося, що гомеопатія може все, принаймні, хотілося в це вірити. Виявляється, є щось невиліковне.

МЕЛЬПОМЕНА ІВАНІВНА

Вона була справжньою письменницею, та ще й визнаним драматургом. На початку горбачовської перебудови її п'єси ще встигли оббігти услід вже рокованого союзу братніх народів. Ім'я, звісно, було елементом театрального й письменницького бренду, а Іванівною я називав її подумки.

Крім театру, Мельпомена вважала себе обізнаною з гомеопатією – як тільки розмова торкалася здоров'я, а це, зрозуміло, неодмінно траплялося, вона робила ефектну паузу: – Моїй мамі лікарі нічого не обіцяли. А от Дем'ян Володимирович вважав інакше... Коли ми зустрілися з ним у 1972 році... В той час завідувачем міськздравом був пан К., я дуже любила розмовляти з його секретаркою. Вони письменницьку братію не люблять, але відмовляти бояться. Через начальника я мала можливість потрапити до лікаря Попова. Він працював в поліклінічному відділку лікарні імені Жовтневої Революції. Коридор на його поверсі нагадував вокзал – пацієнти розміщувались тут родинами, приїжджі звідусіль люди годували дітей, самі харчувалися, спали, стиха спілкувалися...

Обірвати, або навіть перепинити її жваву розмову було неможливо, тож лишалося слухати, сподіваючись почути цікаву історію. З точки зору медицини Мельпомена певно страждала на маніакально-депресивний синдром. Але вона про те не здогадувалась. Слухати було що – я

немов перетворювався на учасника телефонного моноспектаклю.

– Моя приятелька журналістка захворіла на зоб. Серце дуже колотилося, руки тремтіли, безсоння, схудла вся. Вже якусь хімію трохи попила та до операції приготувалася. Не можу я бачити тих сліз бабських, уявляю, як ходила вона страдницею по лікарнях. Якось зустріла її на вулиці, кажу: «Не будь дурепою, мерщій біжи до Попова». А як потрапити? – Мельпомена впевнено посміхнулася: – Лікар вже старесенький, часто заходить до туалету. Отож там і сховайся. А якщо незручно – йди собі на операцію.

– І що ж, вона зважилася? – не витримую я словесний потік. Але переривати Мельпомену не було кращим засобом скоротити розмову.

– Так і зробила! І чекати довелося недовго – я завжди даю дотепні поради. Дем'ян Володимирович чомусь не здивувався. Спитав тільки, чого треба.

Цікаво – подумав я. Чи він встиг...

– Наказав приймати гомеопатичне срібло – аргентум нітрікум. І більше так не робити. А вона за півроку вилікувалася, не впізнати. Навіть рецепт свій десь загубила. Тільки я все пам'ятаю: срібло – це коли щитовидна залоза прискорено працює, і збудженість, і безсоння, і серцебиття...

Мельпомена швидко та впевнено призначала гомеопатичні ліки собі, мамі та знайомим. Далі чомусь цікавилась моєю думкою, ніколи остаточно її не враховуючи. Отак і спілкувались.

Одного разу Мельпомена заманила мене до себе – оглянути маму. Вона мешкала в старовинній квартирі майже у центрі міста. Щоб потрапити до підворіття треба було пірнути під брамою та продертися крізь притиснуті одне до одного авто. У напівпідвалі з вибитими шибками нагромадились залізні балки, цегла, купи гравію, мішки з цементом, сміття і різний будівельний непотріб. Там мав

бути Мельпоменів театр – одна з її величних підприємницьких ідей.

– Якщо мене не сприймають у цій провінції, а в художніх керівників зіркова хвороба поєднана з короткозорістю, то театр прийде до мене сам. Адже маю стільки друзів – класних акторів. Я сама визначатиму і склад трупі і репертуар, – казала Мельпомена. – Через це у мене велика потреба у грошах.

Не виходячи з дому (продукти зазвичай доставчала сусідка), майбутня власниця театру відкрила три комерційні кіоски на розі своїй вулиці. З Мельпоменою, принаймні в ті часи, розмовляли усі – директора ще не розсекречених заводів-поштових скриньок, міністри, міліція, начальники податкових інспекцій. Це був справжній урок акторської майстерності, цілковитої впевненості і миттєвого визначення психології співрозмовника.

Я піднявся на поверх і натиснув пофарбований крейдою куций дзвіночок. Мельпомена, схожа на худорляву кішку, була у строкатому халаті, підперезаному хусткою. Здається, у квартирі не переймалися прибиранням. Крісло піді мною ойкнуло, з нього випорснувся акуратний стовпчик пилуки і закрутився у сонячному сяйві. Сіро-блакитні очі Мельпомени працювали на зразок сканера у митників.

– Добре що Ви прийшли. Саме починається.

Поки я розмірковував, що має починатися, Мельпомена встигла сісти навпроти і повернути голову у профіль, не зупиняючи темпу мови.

– Я вже неодноразово розповідала Вам про набряки і свербіж різних частин тіла. Найчастіше це трапляється з вухами й обличчям. Завжди дуже несподівано. Певно залежить від погоди, або сонячної активності. Я сама зазвичай дзвоню в обсерваторію дізнатися про сонячні бурі. Або їжа недоброякісна. У Вас яка дієта? Зараз погляньте – відчуваю погане з лівим вухом.

Я справді побачив почервоніння на фоні тьмяно-білого кольору обличчя.

– У мене зараз багато справ, за кіоскерками треба наглядати. Вони так і норовлять відлучитися, чи по магазинах, чи з чоловіками покурити на лавочках. А торгівля зупиняється. Я сусідку відсилаю начебто купити щось для перевірки. Найдавніша моя працівниця Марина клялася-божилася, що нікуди не відлучається, принесла докази – трьохлітрову банку сечі. Мовляв, мені й до туалету нема коли збігати. Але ж я добре знаю, що бреше. Ну що, бачите?

Вухо набуло бурякового кольору і збільшилося мало не вдвічі.

– Бачу.

– Може мені апіс приймати? Він же від набряків. Ще сульфур від печії. І беладону, щоб зняти алергічну реакцію.

Я ствердно хитнув головою: – Можна.

Мельпомена переможно посміхнулася і закутала вухо у хустинку: – Ходімо подивимось мою маму. – Ми пройшли повз темний хол з височенними книжковими шафами. Мельпомена сторожко відчинила різьблені дубові двері.

– Мамо, ти не спиш? До тебе онук Дем'яна Володимировича Попова.

Хвора, огрядна жінка з повністю сивим волоссям навіть у ліжку виглядала знесилоною. Вона слабо привіталася, з зусиллям простягнувши мені праву руку: – Певно, молодості мені доктор не поверне. – Мельпомена відразу ж інтерпретувала це по-своєму: – У молодості мама була дуже красивою жінкою. Це й зараз можна відчутти.

У животі під руками чітко визначалась велика, округла, безболісна пухлина. Пульс слабкий, частий, з випаданням ударів.

– Хірурги пропонували пробну операцію, бо не знали, що воно таке. Але мама вже п'ятнадцять років з нею живе. Ви на ноги подивіться, після третього нападу бешихи вона сама не може підвестися.

Ноги були попухлі, на обох гомілкях глибокі трофічні виразки, підкладений рушник просяк лімфою.

– Зараз нам треба закрити ці виразки. Я вже виписала список препаратів. А Ви як думаєте?

Я відчайдушно наважився на виступ: – Подекуди, коли припиняється дренаж, скажімо витікання лімфи, з точки зору гомеопатії може статися погіршення загального здоров'я. У мами ж мерехтлива аритмія і пухлина в животі. Треба бути обережним...

Далі Мельпомена вже не слухала: – Я маю поставити маму на ноги. Дуже дякую за візит. Я обов'язково перетелефоную на тижні.

Ми пройшли назад до холу і в прихожу, я знову мимоволі замилювався дверима. – Коли закінчу театр, реставрую двері – кинула навздогін Мельпомена: – Щоб відчиняти було легше. Пам'ятаєте, що у мене є план, як нам разом заробити на гомеопатії? Ось тільки я куплю ксерокс для розмноження інструкцій... – Я поспішив ретируватися, бо ще не був готовий стати багатим.

Наприкінці понеділка, щойно я збирався піти з роботи, мене спинили вигуки з реєстратури. У дверях, з виряченими очима стояло нове дівчисько на прізвище Настя, тримаючи в одній руці слухавку, в інший надкушене яблуко.

– Вас просять зі спілки письменників. Кажуть, що невідкладна справа. – Я показав очима на яблуко: – Ти, що, і по-телефону так розмовляєш? Настя сховала яблуко за спину і почервоніла: – Ми вже закриваємо...

Сполучення виразів «спілка письменників» і «невідкладна справа» могли належати лише Мельпомені. Така вже і невідкладна? – я подумки іронічно посміхнувся. Дуже кортіло сказати, що я вже пішов. Але ж вона буде

телефонувати додому... Мельпоменів голос здався глухим і трохи невпевненим: – У мамі стався розлад психіки. Нарешті закрилися ті трофічні виразки, я стільки ліків випробувала. А через добу маму як підмінили. Ви ж її бачили, знаєте, вона була така знесилена, змучена хворобою...

– Зачекайте, – попросив я, – Розкажіть спокійно, що трапилося.

– Я прокинулась вранці від гуркоту, хтось нишпорив по квартирі. Виявилось, що це була мама. Я знайшла її у холі з ціпком у руках, спробувала позвати, але вона не впізнала мене. І почала бити шафи... Моя інтелігентна мама називала мене гидотою, повією, письменницькою постилкою. Я стільки матюків від робочих не чула... Вибігла до сусідів, потім на вулицю, благала людей по допомогу, казала, що донька хоче її вбити. Довелося викликати швидку, та вони не змогли маму приборкати, чекали психіатричну бригаду. Нарешті, як це в них зветься – зафіксували та вкололи заспокійливих.

– Адже мама не підводилася з ліжка. Чи я чогось не розумію?

– Не знаю, не можу пояснити. Благаю Вас приїхати.

Одяг у прихожій був скинутий на підлогу, я марно пошукав плічка і поклав пальто зверху інших речей. Шафи були розтроснені, скрізь валялися осколки скла і книги. На дубових дверях було пошкоджене різьблення, відірвана ручка, а зверху тріснула лиштва. Більше всього постраждала кухня – одна з дверець була зірвана, рушники і ганчірки розкидані, з пластикової пляшки витекло зелене мило. – Обережно! – обходячи уламки посуду, Мельпомена нарешті знайшла уцілілу чашку.

– Зробіть собі чаю.

– Іншим разом. Краще розкажіть, якою мама була в молодості.

Я вмовстився на кривому стільці, розглядаючи мальовничий пейзаж. Звідсіля було чути, як тяжко дихає хвора в кімнаті.

– Мама була добра і хороша. Звісно, різне було. Коли її нервували, або були перевірки по бухгалтерії, то мала і пересердя і лютість, але швидко заспокоювалася.

Я витяг упаковку ліків: – Прихопив з аптеки. Розчиніть у воді і дайте пити, коли станеться нагода. Це білена, вона ж чорна блекота, латиною – гіосціамус.

– А-а, – підхопила Мельпомена.: – Як думаєте, мама повернеться? Моя мама. Все одно у психлікарню не віддам.

Довелось витримати погляд її пронизливих, але сповнених відчаєм очей. Хотілося сказати: «на все Божа воля», «поживемо – побачимо», або «будемо сподіватися». Але все це не підходило.

Додому пішов пішки – забагато вражень на сьогодні. Добре, що можна йти ботанічним садом, повз ще сонних від зими дерев і радіти зникаючому почорнілому снігу і м'якому сутінковому світлу. Що таке життєва сила, про яку згадував Ганеман? Що ми про неї знаємо? Адже медицина довела, попри ідеалістичні ересі, що живий організм є тільки фізико-хімічним середовищем, або засобом існування білкових молекул...

Мельпомена зателефонувала по дві доби. Голос був гнучкий і бадьорий: – Антоне Володимировичу, хоч повернутися до нашого спільного проекту. З мамою все гаразд, прокинулася вранці безсила, в своєму розумі. Спитала тільки що за синці у неї на руках, та хто скоїв погром у квартирі.

НЕБЕЗПЕЧНА ПУХЛИНА

Їх було п'ять або шість. Страх заважає правильно рахувати. Тільки обличчя були із однаковим виразом – ділові, трохи нудьгуючі молодики. Вони були схожі на будівельних майстрів – в руках важенні сумки, з яких наче чулося дзенькання інструментів. Увійшли вони всі разом, пропустивши вперед старшого. Він почав оглядати наше маленьке приміщення – далі я вже не побачив. Мене притисли до стінки, немов курча над грилем – стояв випроставши руки і ноги. Тільки я вирішив повернути голову, в спину вперлося щось залізне від чого бажання обертатися миттєво зникло. Після вдалої паузи, яка за законами театрального мистецтва вдало посилила необхідне враження, отак і розмовляли: він зі мною, а я зі стінкою.

– Щось ти лікарю не того... Погано лікуєш. Деякі знайомі пацієнти передають тобі вітання. Прізвище К... тобі відомо? Ми би бажали, щоб ти подумав і постарався. І офіс у вас такий красивий. Мабуть грошики водяться?

Думки побігли як скажені. К. – амбітне гарненьке дівчисько потрапило на мою консультацію два місяці тому. Скарг не було, за виключенням аденоми – щільної пухлини лівої молочної залози. Ось тому і прибігла, врятуватися від операції. Нещодавно перехворіла на гонорею, вилікувалася антибіотиками, всі аналізи в нормі. Отже я призначив саме гомеопатичний препарат із гонореї – «медоріnum». Далі, все як по писаному – виникло загострення: виділення схожі на гонорею. Я і пояснив клієнтці, що це дуже добре і слід почекати.

Намагаючись не рухатися, я запевнив голос позаду, що все добре пам'ятаю. Щось сталося з язиком, слова незграбно заплигали, а голос задріботів відлунням. В той же час друга частина мого «Я» задалася питанням: куди зникли усі працівники? На якому рівні залізна штука, яку

вперли в спину – навпроти печінки, або нирок? І оця пляма на стінці перед очима – чи не грибок завівся?

Позаду начебто мене розуміли.

– Теж є один знайомий лікар, він неправильно лікував нашого товариша і операцію зробив невдало. Та побув трохи у лісі й оговтався. Зараз коли не заїдеш, він дуже радий. Ми гарним людям дуже допомагаємо.

Та я вже згадував далі. Загострення у К. не вщухало, незважаючи на мої запевнення. Важко пояснити гомеопатичні закони зцілення шістнадцятирічній самовпевненій красуні. Через це, власне, і утворилося психологічне напруження. Потім пацієнтка зникла, може, як це зазвичай буває, звернулась до інших фахівців, принаймні не телефонувала. На жаль, я не розшукую клієнтів – згадав я власний принцип. І тут же з гіркотою додумав: – тоді клієнти знаходять мене самі...

Напруживши сили, я вимовив якомога чіткіше:

– Зроблю все можливе, виправлю...

Мій слух впіймав якісь шерехи, здається нишпорили скрізь в обох кабінетах і коридорі, перевертали папери, щось тихо перекладали, але рука, що притисла ззаду гострокінцевий предмет, не заслабла. Голос мого нового знайомця наблизився впритул, мені здалося, що він говорив прямо у потилицю:

– Добре що ми порозумілися.

Я відчув, що мене ніхто не утримує, скригнули вхідні двері. Ноги миттєво обм'якли, серце колотилось, у роті пересохло, тіло без команди само сповзло на стілець. Саме в цю мить з'явилась Катя – наш секретар-реєстратор, тримаючи в руках дари Макдональдса: пластиковий стакан и паперову обгортку. Вона швидко ворушила губами, жестикулюючи гамбургером, але слова, здається тепер доходили до мене ніби з космосу.

– Що це Ви так зблідли? Мені сказали, що у вас зустріч зі старими знайомими. Старі приятелі надійніші за нових, от наприклад я... – голос її знову зник, наче

вимикнули звук. Я зачвалав до свого кабінету, потім ретельно зачинив двері з середини. Сидів у наступаючих сутінках не рухаючись, затамувавши дихання, прислуховуючись до вуличних звуків. Катя розмовляла по телефону, прийшли хворі на прийом до колеги. Життя, таке знайоме і буденне, тепер існувало поруч, за скляною перегородкою. Нарешті наважився на телефонний дзвінок.

– Доброго дня... Це ваш лікар... – видавив я із себе.

– Я дуже зацікавлений у вашому вилікуванні. Ваш номер несподівано загубився... А тепер знайшовся... Приходьте, будь ласка, до офісу коли тільки буде зручно.

У відповідь почув веселий голосок.

– Я була на прийомі у мамолога. Аденома значно зменшилася. Лікар був дуже здивований, особисто він не вірить у гомеопатію. А що стосується тих виділень, то я згодна почекаати, та вони вже і поменшали. Тільки мій знайомий турбується, каже, що з усіма лікарями любить перемовляти.

Я поклав слухавку. Під телефоном лежала новенька, як тільки надрукована українська купюра.

Вночі, замість сну мучила якась трясучка, тіло скуло, поштовхи серця пульсували в голові, а думки обертались навколо придбання зброї. А ще – не так вже й погано працювалося в державній лікарні. А ще, коли збагатію, то найму собі охорону і в офіс, і скрізь щоб зі мною їздили. А ще обов'язково переїду кудись далеко, до Парижу або Лондону.

КАВОВА БАНКА

Жемайтія – це «низька земля» литовською, поблизу узбережжя Балтики, на-кшталт «Nederland», тільки без веселих, виблискуючих каналів та яскравих тюльпанних ланів. Жемайти мали таки щось перейняти від лівонських лицарів, яким тричі передавали цю територію литовські князі. Вони зятято опиралися будь-яким нововведенням, насамперед новій релігії, гнані з Литви жерці знаходили тут притулок ще у XV сторіччі. Усі перекази про особливу вдачу та звичаї, а також впертий характер жемайтів не є вигадками. Але варто зважити, що цю генетику випестував, природний, а точніше історичний відбір: постійна війна з лівонцями, тевтонами, німцями, а наостанок з радянською владою. Усього в кількох кілометрах від галасливих курортних містечок є люди, які бували у моря хіба що в дитинстві, дарма, що хазяї ресторанчиків та готелів. Про устрій цієї землі заздалегідь попереджає дорожня позначка з назвою містечка: «Darbėnai», що найкраще перекладається як «Робоче», або «Трудове».

– Від якого слова походить «праця» українською? – довелось збрехати, що від «прання». Господар задоволено захитав головою: – Гарно, дуже гарно. Усяких іноземців про це питаю, одразу видно, ледачий народ чи ні. Колись простого селянина пани людиною не вважали: попихач, темінь, робоче бидло. А що, в Україні справді така земля: ввіткнеш лопату і виросте дерево?

Я ввічливо посміхнувся. Добре, що про сало не запитує. Пятрас – колишній голова колгоспу, він першим втік у фермери. Ще не повністю сивий, з майже не засмаглим від ланів обличчям, мішками під очима, акуратним, опуклим животиком. Він досить стильно виглядає під лакованим портретом Леніна над повіткою. На дерев'яній рамці саморобний припис: «Nesėdėkite be darbo!» – не сиди без роботи.

Темний, незугарний будинок оточив дикий виноград, на піддашші ліхтар без лампочки, у прибудованій веранді розбите горішне скло. На подвір'ї кілька покалічених дерев, куций городик з тепличкою. Дорога повз дім, відпрасована колесами, протягнулася до великого ангару, заставленого тракторами та сільгосптехнікою. Посередині, просто неба, височіє пожухлою червоною фарбою радянський комбайн.

– За нього ледь людину не вбив, – простеживши мій погляд, додав господар. – Це вже потім Європа нас підтримала. Купив один трактор, інший за півціни береш. А ще є німецька машина, що сіно у плівку загортає...

– То ви вже мільйонери?

Пятрас знизав плечима (певно жемайтійською мовою це означало «так»): – Другий поверх вільний. Ваша кімната нагорі.

О п'ятій годині несамовито загавкали собаки, задзвенів посуд, рипнули входні двері. В ранішню муть вп'ялися гострі промені сонця. Розмовляли гортанно, хрипло, голосніше, ніж у театрі зі сцени.

– Пятре! Перекажи дояркам, щоб приходили снідати. Ще ветеринара потрібно, з маститом не впораємося, вим'я як бубнило порозпухало. Чуєш, що кажу? Потім на свої лани поїдеш!

– Та відчепися! Твій ветеринар – нетяма, гроші задарма отримує. Самі лікуйте. Нащо було корівник будувати, як нема кому ради дати?

– А ти з чого живеш? Що, там без тебе сіно не позбирають? Втїкаєш з хати, наче на чарку запрошений. Вези іншого з міста!

– Як не буде сіна, нам усім капець, дурна ти жінко!

Грюкнули двері, невдовзі під вікнами завелася автівка. Мабуть останнє слово лишилось за господинею. На подвір'ї почали бринькати ланцюгом, голосно і натужно тиркотів трактор. Після невеликої паузи знову піднявся галас і метушня. Спати розхотілося. У

вранішньому світлі ясно вималювались фанерні дверцята шафи, стіни мансарди з грубо струганих соснових дощок і наживленим дротом.

– Вільмо, ти спиш? Що там сталося?

– Не переймайся, – вона звичним рухом підтягнула ковдру на груди, що оголилися від повороту, – це батьки розмовляють.

На сніданок мала бути смажениця.

– Тихіше, тихіше, матір не розбуди.

Але на порозі вже з'явилась господиня, Аудра, оперезана цератовою фартушиною. Пишне волосся, майже не займане сивиною, стягнуто торочкою, на плечах чорна хустка, що почасти сховала засмаглі руки із сіточкою синіх вен. У неї прямий ніс і карбоване обличчя, трохи пом'якшене зморшками і глибокими темними очима.

– Доброго Вам ранку!

– Доброго ранку. Як готуєте яєчню, то вже для всіх. Скоро буде обід робітницям. – Вона шпурнула на плиту геть засмальцьовану велику сковорідку, переливши у неї олію: – На море зібралися? – добре, що для мене розмовляє литовською, а не місцевою говіркою. Вільма промовчала, я ствердно кивнув головою. Смажениця зашкварчала, нагорілий гніт стрільнув іскоркою вгору. Аудра потягнулася, щоб дістати цеглинку чорного хліба. На горішній полиці зібралися рядком однакові банки з-під кави.

– Ми з Пятрасом у Києві бували, на базарі. Там люди хороші, як місця немає, за тебе заступаються. В'язані светри добре продавалися, як у Москві. Вечорами плести було не важко, так зі старшою донькою на машину і назбирали.

До веранди вже прямувала різношерста група жінок у гумових чоботях. Я зрозумів, що можна накивати п'ятами.

– Як забажаєте митися, то у повітці, де бідони перемивають, тепла вода є.

Через ліс на велосипеді пірнаєш в інший вимір: світ охайно асфальтованої дороги, квіткових клумб, нескінченних ресторанів з музикою, столиків просто неба, барвистих вілл зі смарагдовими крихітками-басейнами, готельчиків, величних сосен, блакитного неба зі швидкими білястими хмаринками. Скрізь можна взяти темного пива, картопляних млинців, які кожен господар готує за власним рецептом. А ще – целелінів (офіційно «великих галушок»), у яких по-особливому зварена картопля приховує всередині м'ясо, як дирижабль, обтягнутий тканиною.

Всі стежки та дороги в Паланзі, що вулицею Басанавічюса, що парком від палацу Тишкевичів, прямують до моря. Немарно герб міста на синьому щиті зображує корону над бурштиновим намистом. Йдучи дерев'яними сходинками серед розкреслених вербовими лозинами піщаних дюн, раптово потрапляєш в неосяжний простір лагідного колисання та свіжого вітерцю. Кривулясті сосни тягнуть скалічені вітром гілки назустріч сонячному світлу. Сірий колір від небокраю перетікає в зелено-блакитне тло, по якому, наче на коштовній тканині, розкидані посивілі хвилі.

Надвечір майже усі курортники збираються на дерев'яному причалі, щоб подивитися на захід сонця. Скрипучі дошки пахнуть спекою, плескає у палі море, рухається по колу заворожений променадом натопт. Стрімко темнішає і вже здається погрозливою глибочінь, небосхил прикрашає фіалкова імла, крізь яку на тонкому прощальному промені сходить жовтогаряче кружало. Саме в цю хвилину земля вікінгів стає найбільш романтичною у світі, хочеться все спростити, сказати жінці, що поруч: «Я тебе кохаю, виходь за мене»...

До реальності повертають верескливі вигуки чайок, які влаштували суперечку. Литовською чайка – «žuvėdra», дослівно «рибоїд». Зважаючи на це, славетна чеховська

«Чайка», як і емблема Московського Художнього театру, набуває реалістичного сенсу.

Зворотна дорога через ліс також була сповнена реалізму. Під колеса потрапляли камінці, декілька разів велосипед занурювався у пісок, наостанок жорстко вдарився об коріння. У будинку світилося тільки одне вікно. На порозі чекав брунатний спанієль, з нерозчесаною ковтунуватою вовною. Він винувато завиляв хвостом і почваляв назад до куховарні.

У тьмяному світлі самотньої лампочки Аудра виглядала втомленою. Плита була вже закрита кришкою, газовий балон прикритий ганчір'ям. Під стелею погойдувалися липучки, густо всіяні мухами. З веранди було ледве чути голос радіоприймача.

– Пятре, ходи-но чай пити, гості повернулися. – Вона поплескала спанієля по кудластій голові: – Він такий гарний, ночує зі мною, але занедбаний. Немає кому ним опікуватися. Авжеж і віку набігло. Так шкода вбивати його... – Аудра позіхнула: – Пятре, де ти є?

Радіо замовкло, на веранді промайнула тінь, господар розчинив двері.

– Я на ніч чаю не п'ю, ще б кави запропонувала! – Він поглянув на порожні банки з-під кави: – Коли повикидаєш цей непотріб? – Він озирнувся на нас: – Ще і гроші вигадала там ховати!

– Твій лимонад не краще. Накупиш цукерок і бавишся цілий день, як малеча.

– На здоров'я поки не скаржуся. – Він оперся рукою об одвірок, наче шукав де сісти.: – Гроші мають працювати. Сінозбиральний агрегат, що у Ляунаса, майже новий, а віддасть за півціни. Та що там з жінками балакати... Пятрас притягнув дерев'яний дзиглик, грузько сів і примовк. На обличчі виступили краплі поту, здавалося, що йому важко дихати. Навіть у поганому освітленні кинулася в очі синявість губ та нігтів.

– Добре, всі втомилися, ходімо спати, – перериваючи паузу, сказала господиня. Ми з Вільмою рушили сходами нагору.

– Батько мені скаржився на серце, але лікарям не довіряє. Мати хвилюється, щоб не лишитися самотньою, але розпитувати про хвороби або слабкості не можна, такий усталився звичай. В нього якось був гарний настрій, то потай від матері дав серце прослухати, гаразд що стетоскоп опинився під руками.

– То що ж ти вислухала?

– Ритм сповільнений, майже брадикардія, глухі серцеві тони. Решту сам бачив, задуха, синява, ще й набряки до гомілок.

Ми дійшли до дверей у кімнату.

– А батько був замолоду, якби це зручніше мовити... гульвісою? Це я задля гомеопатії питаю, – пояснив я те, ще потребувало пояснень. Вільма відсторонилася і кинула на мене сторожкий погляд. «Як зараз схожа на матір» – промайнула швидка думка, невже і характер уповні передається?

– Я багато чого не знаю. Мабуть ревнувала його мати і було за що. Раніше і пісні співав і витанцьовував. Батьки давно живуть як у засланні: ні туалету, ні душу, ніяких сучасних умов. Нікуди не їздять, а виходять тільки у великі свята до костьолу. Кажуть, що грошей бракує, все треба у господарство вкладати, а вже давно найбагатші фермери у районі.

На другий день почався дрібний, нескінченний литовський дощ, без усякого напрямку, як зошит у клітинку, без хмар, без вітру, без калюж. Непомітні крапельки просякали у землю, дахи будівель, листя дерев, точилися навколо прочиненого вікна. Втопившись від ледачого комп'ютеру я вийшов у коридор і прислухався. Здається, я лишився на самоті. Чому б не піднятися драбиною на горище? Гарне місце для усяких скарбів та ремінісценцій. Дощатий люк скрипнув, піддався, в ніс та

очі потрапила солодка пилюка. Обережно витяг з-під побутового непотребу декілька книг: Межелайтіс, Пушкін, Лермонтов, Марцінкявічюс, заборонений свого часу, модерніст та естет, утікач в Америку Радаускас. Розпрямив зморщені фотографії: пейзажі ланів, призахідного сонця, задумливих сосен, каплички з дерев'яними скульптурками...

Раптово увірвалося в душу відчуття миттєвості життя, свободи і приреченості, власного, від дитинства, затишного місця, горішнього сховища. Звідки було знати, що лиха доля вже звислася над цим домом. Бо як і з людиною, творіння її рук хтось випробує, дозволяє їм служити і працювати до визначеного часу. То ж не забарись бути щасливим.

Зворотнім шляхом була моя черга сідати за кермо. Проминули поворот на Палангу, у дзеркальце несамовито виблиснув полиск червоного сонця.

– Що за підручники на горищі?

– Мати працювала вчителькою литовської мови і літератури, та й російською раніше добре розмовляла, – не повертаючи голови відповіла Вільма: – А батько захоплювався фотографією, мріяв сільським туризмом зайнятися, купити землю та поставити хатинки біля озера.

– Він гомеопатію приймати буде? – Я вголос підсумував відомі мені симптоми: – Серцева недостатність, брадикардія, синява губ та нігтів, задуха, набряки ніг. Холодний піт і погіршення від рухів при нападі – шукав-но стільця щоб присісти, певно й страх смерті був, судячи з виразу обличчя. На додаток ще такий веселун і життєлюб у молодості. Чому б не дигіталіс, мабуть найкращі гомеопатичні ліки при хворобах серця? Тільки ніде не написано, що дигіталісні пацієнти такі працеголіки. – Вільма промовчала.

– Я в Паланзі закінчила школу. А у вихідні торгувала ягодами на базарі, батьки примушували, казали,

щоб змалку до роботи звикала. Ніколи б таке своїм дітям не заповідіяла.

Автівка слухняно побігла по звивистій магістралі, повз плавних пагорбів та пожовклих стернищ.

Незадовго до Різдва ми сиділи у кав'ярні на проспекті Гедемінаса, з вікон тягнуло холодом, на вулиці мірно колисався сніг, раз у раз підхоплюючись за машинами. Хотілося не віднімати пальців від гарячого чайника, відсorbуючи глінтвейн соломиною. Вільма виглядала неприступною і чужою.

– Збираюся в Англії працювати, подала документи. Ось тільки на Різдво до батьків маю завітати.

Я прийнявся розглядувати нехитрий малюночок на чайнику.

– Я тобі вдячна за батька, він майже півтора року на дигіталісі протримався. Потім мати приготувала йому найулюбленішу страву – і коли відмовився, зрозуміла, що справді хворий. Як з носа кров пішла, викликала швидку, відвезла у лікарню. В ту ж ніч сталася пожежа – з димаря давно треба було трусити сажу. Добре, що встигла вибратися. Не знала як батькові переказати, йому саме кардіостимулятор імплантували. А ще, знаєш, серед попелу знайшла банку з-під кави з грошима. Поки продали господарство і землю, розраховалися по кредитах та новий будинок ставили, тепер вже з усіма зручностями – якраз вистачило.

Вільма нарешті посміхнулася: – То не викидай кавових банок. Вибач, більше не маю часу з тобою розмовляти. – Вона спритно всунула купюру під блюдце. Я подивився їй услід – вона не озирнулася і своїм сягнистим, швидким кроком попрямувала у сніг.

ШАЙБУ-ШАЙБУ!

Замість того, щоб дати паса нападаючому з «пів борту», Вован нахилився вперед, начебто розглядаючи щось на льоду, потім якимось незграбно став на коліна. Так буває від удару, чи силового прийому, але поблизу нікого не було. Гра зупинилась. Ми під руки спровадили його на лавку.

– Ти що, травмувався? – Вован похитав головою: – Хлопці, я посиджу трохи. – він насилу переступив бортик і гепнувся на сидіння, безсило відкинувши ключку.

Суддя поїхав на точку вкидання, схрестились і клацнули ключки, шайба перейшла на другу половину майданчика. Шкода, що сьогодні вже не виграти, тепер ще й захисника втратили. Поки стежив за грою, я забув про Вована.

– Зміна, зміна! Ще не наїлися?! Хто там на спущених ковзається? – це Влад, наш капітан-тренер. Повітря не вистачає, піт тече обличчям, в ногах важкість, а треба ще швидше. Піднімати голову, тримати свою зону і при нагоді спробувати в контратаку, спочатку витягнути шайбу за синю... Якщо не буде кому віддати передачу, кинути з-під захисника...

Вже на лавці я скоса подивився на Вована. Він опустил голову на груди, немов заснув, губи стали синявого кольору. Я забарився з рукавицями, нарешті вхопив пульс – регулярний, але дуже слабкий. Ми потягли Вована в роздягальню через вузький, обкладений гумовими килимками коридор. Він тільки мугикав та переступав ногами як механічна іграшка. Насилу знявши шолома, почали звільняти його від ковзанів, потім прийнялися за нагрудник. Руки його були холодні, як лід, на обличчі рясно проступили краплі поту. Раптово Вован зробив незграбний жест руками у повітрі, наче відганяв комаху: – Знімайте скоріше, мені болить... Давить у груди.

Не можу дихати. А що там за мерзота у кутку? Проженіть цю гадину, вбийте, щоб не вкусила!

– Володя, – я нахилився до нього, – треба їхати в лікарню, там обстежать, щоб поганого не сталося. Ми ж з тобою вже не хлопчики. – Він ледь підняв голову і несподівано жалібно промовив: – Мені б додому...

– Ну, як він там, живий? – у роздягальню зайшов Влад і зупинився біля нас, спираючись на ключку. Маленьке кособоке приміщення заповнила юрба однокольорових, дуже різних на зріст хокеїстів, які оточили нас довкруг.

– Хто там останній? Перекажи черговому, щоб викликав скору. Кардіологічну бригаду! – вигукнув я вже навздогін. І пошкодував, що беру з собою тільки ліки від забоїв та розтягу зв'язок. Зараз би в нагоді сталася біла чемериця – чудові гомеопатичні ліки від колапсу та стенокардії, коли є болі в серці, задуха, запаморочення, синява та холод шкіри, ниткоподібний пульс. Ще страх смерті та галюцинації...

Тепла вода в душовій давно закінчилася. Амуніція і ковзани вже запаковані у валізи. У куточку біля дверей лишилися сиротливі ключки. Роздягальня спустила.

– Ну що, треба їхати у лікарню, – наче озвучуючи наші думки, виголосив Влад. – Хто поїде? – він подивися на мене і зробив паузу: – Добре, ще Ігоря візьмемо.

Їхати треба було обережно – під ніжним шаром першого снігу причаївся підступний лід. На асфальтовому розвороті для машин швидкої допомоги горілиць розтяглася жінка, притягнувши до грудей сумочку. Ми з Ігорем переглянулись, насилу підняли і повели незнайомку в прийомне відділення. Вона не пручалася, з цікавістю дивилась на нас, ноги її не слухалися, як то буває напідпитку, але запаху алкоголю не було.

– Добре, що прибрали, нам вже їхати, – обізвася хтось з водіїв швидких, що стояли неподалік, грюкнувши дверцями.

За пластиковим столичком сидів черговий лікар, втупившись в папери. Галогенне світло, розповсюджуючись по зеленому кахлю, скнаро заповнювало прийомну моторошним сяйвом, від клишонової скляної шафи, до каталки з вивернутими у різні боки колесами. Дама, трохи пововтузившись з відкидним сидінням, вмостила на дерев'яному стільці. Черговий підняв голову, наче відірвався від летаргічного сну.

– Навіщо ви її привели? Вона відмовилася від госпіталізації, ось документ маємо. Ми не таксі, додому на швидких не возимо. Каже, що чимось отруїлася, а телефон загубила... Ігор витяг мобільного: – Давайте, кажіть номер. Жінка скоса посміхнулася: – О, ви такий люб'язний, такий кавалер...

Санітарки в різнокольорових халатах, нагадуючи юрбу циганок, разом висипали з коридору.

– Я тобі казала, що чоловік її забере.

– Ні, не забере. Хто знає, з ким вона зустрічалася...

Влад вийшов уперед: – Ми власно довідатися про нашого товариша.

– Він у реанімації. Попередній діагноз: інфаркт. – черговий зняв окуляри, за якими ховалися виснажені недосипом очі: – Можете піднятися в кардіологію і поговорити з лікарем. Тільки тихенько...

Санітарки дернули вперед, показуючи нам дорогу.

– Бачили ми товариша вашого. Все поривався втекти, лаявся та плакав. Такий гарненький! Але ж помре... А грошенята у Вас є?

– Ось вам на цукерки. – десятигривнева купюра розчинилась у напівтемряві. Ліфт цокнув і загальмував на третьому поверсі.

Чекати довелося недовго, у коридорі з'явився непомітної зовнішності молодий чоловік у зім'ятому халаті.

– З вас 700 гривень. – він подивився на нас по черзі, мабуть, визначаючи, хто буде платити. І після невеликої паузи додав: – Ми вже увели в крапельницю ліків на цю суму. А це – список решти необхідного. – Він простягнув друкований паперовий клаптик почерканий синім чорнилом.

Влад поліз у кишеню по гаманець: – А що з ним сталося?

– Зараз нестабільність. Більше не можу сказати. Будимо лікувати як інфаркт. Завтра варто щоб родичі завітали. Якщо дотягне до ранку, ще треба буде грошей – Він швидко закрокував по коридору.

– Будемо телефонувати дружині. – сказав Ігор.: – Це я беру на себе, як кращий психолог. – він щиро посміхнувся.

– Здравствуйте... Мене звать Ігор, а Вас як? Дуже приємно. Ми з Володею приятелі, коротше, у хокей разом граємо. З ним неприємність сталася, він побуде трохи у лікарні, щоб серце обстежити. Йому одяг і харчі треба привезти. Тільки грошей нікому не давайте! Доктори нас розводять. Вранці прийдуть інші, самі побачите.

Через тиждень я поспішав на тренування, добре, що воно зазвичай починається із запізненням. Машина звично заплигала на ямах маленької вулички, прикрашеної гумовими лежачими поліцейськими. Двір біля двоповерхового ангару вже був вщент заставлений автівками. Зовні чути як тиркотить машина для заливки льоду. Здолавши темний коридор з нависаючими трубами і штукатуркою, я увійшов в роздягальню. В центрі на єдиному пластиковому стільці з переможним видом сидів Вован з пивною банкою у руці.

– Ну що, пацани, сьогодні тренуватись не буду. – він ковтнув пива: – Дали лікарняний, щоб відпочив. Тільки дороженько він обійшовся, у чотири з половиною тисячі. Одне тільки спасибі – від курива відвернуло.

– А як твій інфаркт?

– Ніякого не було. Покололи руки, напустили дурману в голову. Звозили в іншу контору на консультацію. Там така х-ня, запускається прямо в серце під наркозом. Потім треба лежати нерухомо цілий день, валик до стегна притискуючи, щоб кров зупинилася....

Вован жестикулював пивною банкою, його очі виразно блищали. Я знов подумав про білу чемерицю, здатну викликати марення. Звідси вся медицина була схожа на велику постсоціалістичну галюцинацію.

РОЖЕВИЙ КОЛІР

Рожева білизна порозвішана була скрізь – на мотузках, огорожах, чавунних парканах скам'янілого міста Петрова. Рожева сукня, хустинка, панчохи, все таке чисте, охайне, немов тільки випране. З нестерпним рожевим сьайвом конверти для листів, рожевий відблиск облич, що пішли у минуле. Рожеве мереживо, рожеве... так розповіла мені про свої галюцинації давня пацієнтка, «наша бабуся», як звук її називати медперсонал.

Іраїда Іванівна, народження 1917 року, ровесниця найжорстокіших соціальних зворушень, єврейсько-масонського заклоту, чи Великої Жовтневої соціалістичної революції – як кому заманеться. Відтак благополучне життя було вкрадене заздалегідь. Не знаю, як пройшли її дівочі літа. Можливо молодість – це вже достатній привід щоб бути щасливою. Але другий великий злам історії, який знову стався в її рідному місті, яке вже звалося Ленінградом, мало не обірвав ниточку життя.

Втім наша бабуся не любила про це розповідати. За вісім років нашого знайомства я знав тільки, що її дуже виручила дуранда (макуха). Перший раз її їли у 1918-1920 роках, коли Петроград голодував, але то була тільки репетиція нової страшної драми. Вона працювала на державному оптико-механічному заводі (ДОМЗ), який частково залишився в Ленінграді, на виробництві

перископів і отримувала законний робітничий пайок – 250 грам сурогатного хліба. Чоловік, з яким познайомилась за рік до війни, став новобранцем військової контррозвідки у березні 1941 року. Одним з тих, хто мав привести в дію план «Д» – знищити місто в разі захоплення його німцями, а також виконавцем репресій проти так званих «соціально небезпечних» і «кримінально-злочинних елементів». НКВС, як добре налаштована машина продовжувала карати троцькістів, шпигунів, зрадників Батьківщини серед вже покараного на смерть міста, та розкиданих вулицями трупів.

Я впізнав її неспішну ходу, з човганням і стуком ціпка у коридорі. А ще й голос племінника, який її незмінно супроводжував.

– Не знаю, лікарю, чи побачимося ми ще... Розумієте, такий вік.

Я уважно роздивився набряклі, з численними маленькими виразками ноги. Здавалося, що на них ледь тримається зсохла, брунатна шкіра.

– Іраїдо Іванівно! – За звичкою я підсилив голос, але вона чула добре.

– Я теж не знаю, чи зустрінусь з Вами. Теж напевно не хлопчик. І подорожую багато...

Пауза трохи затяглася, я слідкував за виразом її обличчя, розмірковуючи чи про недотепний жарт, чи про її світло-блакитні вицвілі очі, що марно силилися повернути втрачений зір.

– Антоне Володимировичу, Ви не шуткуйте так. Мій чоловік покійний, теж жартівник був. А на останок не витримав, продав пістолет за буханку хліба. За ніч і з'їв, щоб на ранок померти. Від нього саме каблучка залишилась, подарував коли залицявся, а я дурна її не продавала.

Згідно історичних відомостей, у грудні 41 року з'явилась можливість евакуації з блокадного Ленінграду через Ладозьке озеро. Поіменована радянськими

істориками як «дорога життя», вона насправді була дорогою смерті – німці її обстрілювали, машини провалювалися в ополонки (адже їхали вночі). Людей грабували, забирали валізи у виснажених, а їх самих спускали під лід.

– Водій не хотів брати, сказав, що вмираючих не бере – такий наказ керівництва. Але за каблучку погодився...

Далі була евакуація теплушкою (товарним вагоном) до Казахстану, щоб вижити і вже там ледь не вмерти від тяжкої малярії. Ось тоді під час лікування і з'явилось бачення різних предметів у рожевому світлі, одне з побічних явищ передозування хініну.

Я вручив рецепт племіннику, який зазвичай виконував секретарські обов'язки.

– Тут від набряків, для серця і для голови.... Сподіваємось на краще. Хоча мені особисто, – я принизив голос, – ці набряки зовсім не подобаються. Серце погано працює і обіг лімфи порушений.

Я потиснув йому руку, присунув ціпка до хворої.

– Побачимось! І щоб ніяких сумнівів.

Через місяць я впіймав настирливий телефонний дзвінок. Телефонували з Росії.

– Володимирович! Що нам робити? Бабуся майже не підводиться, набряки дуже великі, погано їсть. Щось їй весь час мариться. Я не можу зараз приїхати, підробляю у Москві.

Я хотів сказати, що вже багато років не візитую пацієнтів на дому, хоча б у такому похилому віці. Але замість цього сказав:

– Щось придумаємо. Яка там адреса?

Двері відчинила жінка з невиразним обличчям, оперезана фартушиною.

– Ви лікар? До Іраїди Іванівни?

Виявилося, що квартира відписана банку, який взявся натомість забезпечити соціальну та медичну

допомогу. Хвора перебувала у ліжку з високо піднятим узголів'ям. Незважаючи на сонячний день, у кімнаті панувало присмеркове світло через завішені товстими фіранками вікна.

– Люда! Годі там брязкати на кухні! Ти хіба не розумієш, що до мене лікар прийшов? Антон Володимирович! – це до неї, щоб второпала які поважні люди завітали. – Антоне Володимировичу, – це до мене, щоб я влаштувався на фотелі серед різного мотлоху, непотребу, накопиченого посеред колись розкішної хрущовської новобудови. За ліжком, у межі досяжності рукою господині височіла шафа, з численними шухлядками. Он як може звучитися коло життя, – подумав я про себе, – від ліжка до шафи... А ще здалося, що я побачив примхливу бариню, яка правувала прислугою. На пальцях виблискував незнайомий перстень, вираз обличчя, такий люб'язний на прийомі, змінився на гордовитий, тон розмови не припускав сентиментів.

Я потиснув руку з перснем, пошукав, куди покласти портфеля і пересів ближче на край ліжка.

– Ой, не можу повірити... Спасибі, що приїхали. Зовсім погано стало. Ходити не можу і свербіж по ночах, та ще кидає то в жар, то в холод...

Я вислухав розповідь про нестерпні головні болі, серцебиття, шум у вухах, безсоння і знов про галюцинації в рожевому світлі та відтулив простираadlo. Ноги перетворились на вкриті маленькими виразками і тріщинами брунатні колоди, наче належали якійсь іншій велетенській істоті. За звичкою я перерахував симптоми: перенесена малярія, голодування, напади лихоманки та жару, серцебиття, безсоння, набряки, шум у вухах, марення у рожевому світлі...

– А чому це вікна завішені?

– Очі не стерпнуть сонця. Я і на дворі тільки у темних окулярах.

Само собою склалося призначення – кора хінного дерева, препарат, з якого почалася історія гомеопатії. Чому я не призначив її раніше?

Спускаючись з п'ятого поверху, я відчув, що впевненість у виписаних ліках трохи ослабла. Може хіна і непоганий вибір, але що вдієш в такому віці, з такими велетенськими набряками... Гаразд, тепер мерщій до машини, бо ж кинув на проході, не знайшовши місця для парковки.

Телефон завжди дзвонить невчасно, а з мобільним просто біда. Через снігову хуртовину довелося їхати у метро. Невеличка помста природи за наші далеко триваліші знущання. Притиснутий до поруччя я з третьої спроби витягнув телефон з кишені. Він підступно вислизнув з долоні, але вдало приземлився на сплющеній шкіряній сумці. Здається, відоме визначення скупчення народу можна трохи перефразувати: ніде мобільному впасти...

– Володимирович, бабуся вам передає вітання.

Відразу згадалася бариня у хрущовці.

– І як вона... Жива?

– Відмінно себе почуває. З ніг прорвало шкіру, отже повитікали великі брудні калюжі липкої рідини. Всю квартиру позаливала. Ми ще довго прибиралися. І чує краще, і пам'ять налагодилася, і серце не турбує. Командує тут з ранку до вечора. Щоправда, коли сама запалювала духовку, трохи обпеклася.

– А рожевий колір? Переслідує скрізь, коли заплющує очі?

Племінник помовчав.

– Цього я не знаю. Спитаєте в неї самої.

У телефоні щось пискнуло, зв'язок обірвався. Я подумав про красу, жорстокість і велич Петербурга-Ленінграду, більше за яку може бути тільки велич людини. І окремо – про величність гомеопатії. Потяг заскреготів і загальмував, ми дружно хитнулися вперед-назад, почався

станційний коловорот людської маси. Мене потягнуло вздовж вагону і нарешті притисло до дверей. Перед очима опинилася реклама жіночої білизни. Треба ж – у рожевому кольорі.

СКАЖИ ТАК!

Я завжди одружуюсь на білявках (згодом вже на колишніх). Мабуть така склалася традиція. Казала ж свого часу мамі тітка, з сумом дивлячись на її русаве волосся: – Не хвилюйся, виростеш – потемнієш. В дитинстві я був білий як кульбабка, в студентські роки корінна одеситка Рахіль Львівна з комунальної квартири здивувала мене виразом: Ой, це той самий блондин, що вже приходив...

Щодо класичних анекдотів про блондинок на мерседесі, блондинок у міліцейській формі тощо, то у житті все набагато заплутаніше.

Мелодраматичної кульмінації весілля досягає саме в момент реєстрації шлюбу. Як вже вирішив скласти угоду, офірувати, чи набути нового соціального статусу, то не почувайся слоном у посудній лавці. Краще ні про що не думати. Жених і наречена входять у зал реєстрації під звуки «Весільного маршу» Вагнера. Добридень, шановані наречені і гості! Сьогодні, число, місяць, рік, в нашому відділі ЗАГС м. Києва одружуються...

На яке прізвище реєструвати? – голосно питає густо пофарбована брюнетка в кімнатці під сходами.: – Ну? Ви вже запізнюєтеся. Це пишеться через «і», або «и»? Ні, я не знаю українського правопису. Нащо Вам така американська фамілія?

Я пориваюсь наблизитись до столу.

– А Вам наречений, яка різниця? Я кажу, запізнюєтеся! За вами теж люди чекатимуть.

Вже на сходах з усіх боків підступають молодики у беретах: – Кінозйомку, фотосесію, будьте ласкаві...

Жінкам щастить більше – я подивився на Юлю – головне виглядати привабливо і щиро посміхатися, щоб там за нагода не трапилася. Більше того, вона іноземка, не розуміє державної мови, от і виконує роль як у німому кіно. Позаду розтягнулася мальовнича група гостей, які вже перезнайомилися, і, судячи з усього, перейшли на анекдоти. Сергій тримає камеру, дуже високий і худий, з тонкими нервовими губами. Він почувається бувалою людиною. Ласун, вчора він добряче скуштував київського тортика. Кремезний Леонід зі звитяжним видом затиснув у могутніх руках червоні троянди. Він до півночі бавився гітарою і спогадами про студентські роки. Настя і Катя застигли зі специфічним виразом обличчя, що зазвичай буває в жінок на весіллі у подружки. Вони вже набігалися магазинами, стомившись від майже гамлетівського питання: «купити чи ні...»

А попереду вже чекають височенні дерев'яні двері, прикрашені різьбленою символікою УРСР, з кільцями-ручками, жовто-партійного кольору, зовсім як у райкомі. Яюсь само спало на думку – наче за ними перепустка в рай чи пекло. Та що це я...

З дверей хутко вибіг низенький голомозий чолові'яга.

– Гостям тут стояти! – він пояснив належні дії відчайдушною жестикуляцією.: – Скоріше, скоріше – це вже до нас, – прохосьте в залу. І звичним зусиллям відчинив вхід в інший світ.

Зала була величезна й гола, як і належало майбутньому. Вздовж стін незграбні стільці, посередині, як аналой, трибунка, зверху розп'яттям – державний герб і прапор. Зі входу килимова доріжка, щоб не помилитися у напрямку. Вагнер трохи запізнився, але вдарив своїм маршем на всю міць розташованих під дахом колонок. З бокових дверцят непомітно вислизнула жіночка у великих окулярах, на ходу поправляючи завелику мантію, щоб сховатися за трибуною.

– Шановні наречена і жених! Сьогодні найпрекрасніша і незабутня подія у вашому житті...

Цікаво, вона читає, чи вже вивчила напам'ять?

– Ставайте на рушники! Це для молодят – зашипів позаду голомозий. Сергій застрекотів камерою.

Створюючи сім'ю, ви добровільно перейняли на себе великий борг... А може добре, що без перекладу?

Юля цілком впевнено розташувалась на рушнику, немов на подіумі. Її увагу щойно привернули рожеві банти босоніжок.

– Перед початком реєстрації прошу вас ще раз підтвердити, чи є ваше рішення стати подружжям щирим, взаємним і вільним. Прошу відповісти Вас, наречена.

Юля продовжувала повертати голову в різні боки, від цього металеве намисто виблискувало кристалами Сваровські не гірше за діамантове. Справді чудово виглядає сьогодні, зважаючи на весілля...

Текст з трибуни обірвався, як це колись траплялося з магнітофонною стрічкою. Реєстраторка навела окуляри на наречену: – Питаю Вас, наречена.

Юля відірвала погляд від босоніжок і зайнялась весільним платтячком. Он як, пронизала мене тривожна здогадка – цього ми не передбачили.

– Юля! – Впівголоса покликав я: – Тобі треба відповісти «так».

– Так, так... – знову зашипів голомозий, енергійно киваючи головою, показуючи, що треба зробити.

– Так, так, так! – спочатку незграйно, потім все голосніше підхопили гості.

Жінка у мантиї знесило зняла окуляри і якомога звисилася уперед з трибуни.

– Замуж хотіте?

Юля оглянула присутніх. Нащо ж було сюди приходити? Що тут усі змовились? Трохи примружила очі, наче згадувала про щось минуле: – А, конечно...

– З вашої взаємної згоди, вираженої у присутності свідків...

Під музику завжди легше думається, здається, це «Марення любові» Листа. Хай тепер питають в інтерв'ю, чим для вас є гомеопатія... Добре, що вранці вмовив Юлю прийняти дозу пульсатіли. Сон-трава або простріл – чарівні весняні квіти, з приквітком-покривалом, що розтоплює над собою сніг. Згідно переказам, вона відкриває можливість передбачення, якщо покласти її на ніч під узголів'я. В гомеопатії один з головних симптомів пульсатіли – нерішучість: «Подібно сон-траві, яка хитається від подуву будь-якого вітерцю, така людина схиляється то в одну, то в іншу сторону, виявляючи вроджену нездатність приймати рішення як з важливих, так і з дрібних питань. Навіть коли вона приймає якесь рішення, їй важко його дотримуватися». Зовсім непогано, як для приворотного зіллячка.

БИТВА ЗА КОМІНТЕРН

Старенький «пежо» загальмував, здригнувся і заглухнув. Грюкнули дверцята і господар, коротенький чолов'яга, підстрижений напівбокс, вичвалав на двір. Картаті штани задралися поверх капців на босу ногу. В ту ж мить розчинилось вікно на третьому поверсі: – Приберіть машину. Стрижений викрутив бичачу шию. Здавалося він чогось не второпав.

– Приберіть машину, я Вам кажу!

– Ввечері й приберу.

Чолов'яга продовжив пересування у напрямку до воріт.

– Ти подивись, який ідіот! Зараз я на твою машину вихлюпну кип'яточку.

Стрижений розвернувся і задер голову. Вода виблиснула у повітрі і розірвалась на бризки поруч з переднім колесом.

– Ах ти ж стерво божевільна, – він вихопив мобільного,; – зараз зніму нівечення мого майна і відправлю до міліції.

– Відправляй хоч до прокурора! Чого це я маю дихати вашим падлючим бензином? Я хвора жінка, мені не вистачає повітря. Їдь до свого будинку і там паркуйся! Хай твоєї родині смердить. Я це так не облишу.

Чолов'яга сховав телефон, трохи почекав, поволі пройшов повз ворота і знову повернувся. Цієї миті клацнув замок парадних дверей, на порозі з'явилась пані Емілія – це була саме вона, у хатньому халаті, підперезаному на швидку руку.

– Ви що тут робите? Не треба заїжджати до нашого двору, він тільки для жильців. Емілії вже за вісімдесят, але голос у неї дуже сильний і хрипкий. На ногах вона тримається міцно, як стародавній воїн.

Стрижений поклав одну руку на багажник і нахилив голову: – Я громадянин України і паркуватися буду де схочу.

– Дивись, яке падло в Україні намножилося! Та хто ти такий? Мабуть на туристичній фірмі у сусідньому під'їзді прислужився. Там таких недоуків багато. Зібралися, щоб людей ошукувати. Хоч би у школі навчився поважати старших, бовдур.

– Вам, бабусю, давно треба до психлікарні. Я мешкаю неподалік. А машина буде стояти тут.

Емілія присіла на бетонну ступінь.

– Іди на х... Не зрозумів, що у тебе сьогодні будуть проблеми.

– Подивимось, у кого вони будуть, – чоловік затрусив своїм напівбоксом до виходу. Емілія простежила його шлях і зневажливо сплюнула.

День був теплий, але похмурий. Після вчорашнього дощу бетонні панелі огорожі вкрилися темними плямами. Острівки сміття застрягли у шкарубинах асфальту, оточили каналізаційні люки. Лише виноград, вирвавшись

з-під ущільненої камінням землі, милував око ніжно-зеленим листям. З металевих ґрат огорожі він здійнявся майже до другого поверху. Ще вище, над бляшаною табличкою «вул. С. Петлюри...», у дзеркалі вікон стрімко плили міські хмари. Я згадав, що колись татова машина у дворі завжди розверталася з геометричною точністю – заднє колесо чіпляло кришку каналізаційного люка: тракторак. Далі автівка повільно просувалася у гараж. Цей звук позначав відлік часу на те, щоб дислоковані по кімнаті солдатські загони встигли опинитись у картонній коробці до появи батьків у квартирі.

Ворота розчинив худорлявий чоловік із запорізькими вусами і пролазливим обличчям: – Вітаю, Емілія Броніславівно! Що це Ви на сходах робите?

– Павлуша, подивись, – Емілія тицьнула рукою у бік машини, – від такої сволоти всього чекати можна. Павло Сергійович глянув на подряпаний витвір французького автопрому: – Хто це? – він обійшов автівку спереду.

– Мавпа зомбована, – Емілія важко підвелася, – Перший раз бачу такого жильця, ясна річ, що бреше. Я всіх знаю в сусідньому будинку.

– Ось ми, – заметушився Павло, – ось ми затискним його, щоб не виїхав. – Він для чогось скинув піджак, погаявся, мабуть, виміряючи, як краще перекрити виїзд. Невдовзі його «таврія» примостилася позаду.

– Ну добре, не тиркоти.

Павло Сергійович рвучко відчинив вхідні двері: – Тільки після Вас, Емілія Броніславівно. – Вони зникли у парадному. Двері почекали, немов про щось роздумуючи, з розмаху клацнули металевим замком і закрилися.

Раніше наша вулиця звалася на честь Комінтерну, комуністичного інтернаціоналу, створеного для «світової пролетарської революції». Першою мала стати Польща – у наказі М. Тухачевському, що наступав на Варшаву, мовилося: «На багнетах ми принесемо трудящому людству щастя та мир! Вперед, на Захід!». Саме в цей час на сцені

«Большого» театру у Москві на засіданні II конгресу Комінтерну, його делегати позначали прапорцями на величезній електрифікованій мапі просування «міжнародної» більшовицької армії. Політбюро ЦК РКП(б) вже затвердило склад Тимчасового революційного комітету у Польщі. Далі сталося так зване поляками «чудо на Віслі»: близько 25 тисяч бійців червоної армії полягло, 60 тисяч потрапило до полону, а 45 тисяч були інтегровані німцями.

Ворота знову грюкнули, у двір стрімко в'їхав сріблястий джип і загальмував, ледь не наскочивши на «таврію». Молодик у сірому твідовому костюмі, темних окулярах, не перестаючи жувати гумку, чвиркнув крізь зуби, підняв скло і відчинив дверці. Поки він оцінював дислокацію транспортних засобів, у двір, базикаючи по телефону, повернувся хазяїн «пежо».

– Я кажу реально. Тільки з попередньою оплатою. Спочатку гроші, потім поставка.: – на шляху чоловічуги опинилися темні окуляри і лаковані італійські черевики.

– Це що, твоя машина? – молодик був по фактурі менший за стриженого, але тримався дуже впевнено.: – Ти дозволу спитав?

– В кого мені його питати?

Твідовий костюм виплюнув гумку під ноги: – Щоб я тебе бачив тут в першій і останній раз.

У двір швидким кроком ввійшли кремезний чоловік при краватці і окулярах, за ним чорнява, схожа на циганку, огрядна жінка у квітчастій сукні з рожевою сумкою. Отримавши підсилення, стрижений перейшов у контраст: – Дивіться, Володимире Васильовичу, як нашу фірму тут вітають. Добре що викликали патруль ДАІ.

З парадних дверей знову висунулася Емілія, цього разу до халату додалися товсті в'язані шкарпетки.

– Ваша фірма – це кубло, з квартири зроблене. Вам байдуже, що поруч порядні люди, влаштували свій брудний бізнес нам на голову. А ти, – вона тицьнула

пальцем у сумку квітчастої жінки: – краще мовчи, бухгалтер недороблений. Ходите як подружжя, дивитись бридко, зовсім совість загубили! – Емілія опинилася на авансцені і мабуть відчувала натхнення: – Ще і таких самих б... і нахаб прийняли на роботу. По вас прокуратура плаче!

Під час цієї промови стриженій навів об'єктив, намагаючись сфотографувати положення машин. Емілія вчепилася в його рукав, не втрималася і покотилася на асфальт. Сірий піджак перехопив руку стриженого, телефон гучно вдарився об машину.

– Це мій заступник, гідото! – Володимир Васильович, наче бойовий слон, кинувся на вдвічі меншого супротивника, удвох зі стриженем, вони притисли його до джипу, розгойдуючи, як знаряддя для боксу.

– Бабусю Емілію вбили! – з парадного стрілою вимчав Павло Сергійович. Колишній танцюрист оперного театру, він високо підстрибнув, наче робив пірует, і ногою уцілив Васильовича у попереk. Той охнув і спустився на каналізаційний люк, поруч брязнули окуляри. В цю мить «циганка» влучно вдарила Павла Сергійовича сумкою по голові, а скуйовджений господар твідового костюму смачно достав стриженого і щелепу: хресь.

У двір увійшли двоє міліціонерів, в першого на паску гойдався смужкуватий жезл, другий, з розстебнутим коміром, ніс кашкет у руці. Здається, що дворовий пейзаж, перетворений на поле битви, їх не зацікавив.

– Хто тут Криворучко?

Притримуючи щелепу, стриженій підвівся їм назустріч: – Це я викликав патруль з приводу дорожнього інциденту.

– Аварія, чи що?

– Мою машину заб... заблокували.

Міліціонери подивились на скупчення автівок. Молодик у твідовому владнав хусточку в нагрудній

кишені: – Шановні інспектори! Дякуємо за візит! Як відомо, розташування машин у дворі не має відношення до проїзної частини. Доступ до парадного швидкої допомоги та невідкладних служб не ускладнено. Ми тут саме з сусідами розмовляємо.

Лейтенант з сержантом переглянулись, сержант почухав потилицю і надів кашкет: – Ми й самі бачимо. Громадянин Криво... – він глянув у папірець: – Криворучко, розпишіться, що претензій не має.

Володимир Васильович насилу піднявся з асфальту: – Ви що, не бачите, що тут бандити бешкетують? Люди побиті! – він підтягнув до себе розтрощені окуляри: – Це можна долучити до справи.

– Вони коштували 5 тисяч: – додала власниця рожевої сумки, обтрушуючи поділ сукні.

– Максимум півтори, – відповів твідовий піджак і цокнув язиком.

– Так це вам до райвідділу міліції треба звертатись. – Міліціонери неспішно почвалали назад, на ходу лузаючи насіння.

Мало відомо про те, як Петлюра вступав у Київ. Скоріше за все нашою вулицею незабаром тікала на вокзал його армія. Головний отаман помилився з напрямком удару, втрата Одеси і флоту призвела до повної ізоляції Української Народної Республіки та унеможливила міжнародну допомогу. Далі Симон Васильович буде вбитий єврейським анархістом, колишнім бійцем червоної армії у Парижі. Письменник та драматург розквітається з письменником і театральним критиком – навпроти книжної крамниці. Через сім влучних куль Самуїл-Шльома Шварцбард невдовзі стане героєм Ізраїлю, а прізвище Петлюри повернеться у Київ рішенням комісії з найменувань та пам'ятних знаків Київради лише 18 червня 2009 року.

Присмерки в кабінеті дільничного інспектора світилася уціліла лампочка триріжкової люстри. Шпалери

місцями повідставали, різнокольорові стільці розставлені вздовж громіздкого столу. Поруч з настільним телефоном склянка із зануреним кип'ятильником, кашкет з тризубом.

– Напишіть, щоб до вас не чіплялися.

Я почав старанно виводити на папері: «Начальнику ... РУ міліції у місті Києві... від громадянина України Попова Антона Володимировича, проживаючого... Пояснювальна записка. Стаття 63 Конституції України мені роз'яснена... У дворі нашого будинку сталася бійка, в якій приймали участь знайомі мені сусіди, а також незнайомі мені особи. ...Безпосередньої участі у бійці я не приймав, але окремим її учасникам надав гомеопатичну допомогу.»

Дільничний втупився в папір, беззвучно ворущачи губами. Він зморщив лоба, мабуть напружуючи інтелект.

– Яку таку допомогу?

– Арніку дав, вона ж бараняча трава або живокість, допомагає від усіх травм. У мене аптечка завжди під рукою.

– Бараняча трава для баранів... – дільничний, кремезний дядько мало не пенсійного віку, посміхнувся і підштовхнув до мене пачку паперу: – Вони потім на медичне обстеження їздили. Беріть краще нового листа.

Головним ворогом Петлюра вважав більшовизм, Шварцбард помстився за єврейські погроми. Червону армію зупинили поляки, з Комінтерном поквиталися депутати Київради. А з назвою вулиці краще всіх упоралися німці 1941 року – «банхофштрассе», що означає «вокзальна».

ЗРОБИТЬ І ЙЇ ТАКЕ!

Її жваве, округле обличчя було знайомим. Трохи кирпатий носик, пухкі губки, акуратно підстрижене біляве волосся, зеленуваті з поволокою очі. Так і забажалось спитати про гарний настрій. Та чого ж питати, як усе на виду, сяє всередині усмішка, мало не вирветься. На сумочці грають блиски, очі, жваві озерця, що насилу тримаються берегів, сидить ніжка на ніжку, з дбайливо лакованими нігтиками. От тільки вагу варто було б скинути, зайвими здаються усілякі приємні округлості... Про що це я?

Глянув у історію хвороби: скаржилася на колючий біль у суглобах, особливо колінах і ліктях, набряки ніг.

– Як життя? Є позитивні новини?

Пані радісно хитнула головою, з очей наче посипались веселі бризки: – Здається, я дуже задоволена.

– То вже суглоби не дошкуляють?

– Суглоби? Що я там про них казала?

– Жалілися, що час від часу скімлили, то вранці, то на погоду, від стояння ноги набрякали.

Пацієнтка покрутила носиком, знизала плечима: – Навіть не знаю, що сказати. Мабуть «ні».

Я перегорнув сторінку: – Ще було здуття живота, відчуття тяжкості у шлунку, відрижки. У мене зазначено, що погане травлення з дитинства.

– Я тепер споживаю різні вітаміни, кефір, кисле молоко. Харчуюся регулярно. Курити кинула ще до вагітності... Словом, аж ніяк не турбує.

Я став втрачати надію на гомеопатичне зцілення. Знов перечитав записи тримісячної давнини: «Настрій схильний до депресії, хронічна втома, слабкість, млявість». Ні, про це навіть на варто питати. «Відчуття, що «серце висить на нитці», безпричинне серцебиття. Задишка при фізичному навантаженні».

– Як серцеві справи? Ну, в розумінні серцебиття, та інших симптомів?

– Може коли і є, то не звертаю уваги. Пересвідчилася у кардіолога, що нема чого лякатись. Ехокардіограму робила, холтер носила, а ще усілякі тести та аналізи. Можете подивитись, – вона вивільнила з сумочки товстий пакет з паперу. – Тільки гемоглобін низькуватий, але лікар сказав, що з таким можна жити до смерті. – Вона знову чарівно посміхнулася. Я розкрив конверт, став перегортати папери, старанно роблячи вигляд зацікавленості. Ніколи цих жінок не зрозуміти. Може, справді, йдуть до гомеопата, бо нема кому послухати, розпитати про життя. Мабуть сидить під домашнім арештом з дитиною. Але що це за задоволеність така?

Лишилася остання скарга: «Шкіряна висипка на чолі та підборідді, звичайні вугри». Я зачекав, кинув швидкий погляд на миловиде обличчя – ніяких слідів.

– Минулого разу мова йшла про вугрову висипку.

– Було трохи. Нарешті підбрала собі косметичну мазь. До речі з натуральних компонентів, на травах та мінералах, як Ваша гомеопатія. Я згорнув папери і повернув пакет.

– Здається, Ви сказали, що задоволені?

– Авжеж.

Пацієнтка жваво підхопилася і зникла за ширмою, лишив мене наодинці з роздумами. Чому медичні перегородки такого моторошно білого кольору? Ні, вже щось почало змінюватися, є рожеві та зелені, але набагато дорожчі, польського виробництва...

– Бачите?

Само собою, що я побачив. Щось подібне знаходиться у 74 кімнаті на першому поверсі галереї Сюллі паризького Лувру. У Венери Мілоської такі пропорції: на зріст 164 см – 86-69-93, груди окремо не переміряли.

– Ви що, на мастопатію хворієте?

Подумалося: а руки все-таки мають бути тендітнішими. Втім вже не порівняти, бо французькі військові силою відібрали мармурову скульптуру у незгідливого грецького селянина. Ось хто «бабе руки отбил». Тільки те й відоме, що у лівій руці Венера колись тримала яблуко.

Жінка повернулася спиною, і зникла за ширмою, що мабуть означало кінець сеансу. Звідти задзвенів радісний голос: – Вони набули колишньої форми! Так підтягнулися, що навіть розтяжки зникли. Це мої пружні груди, що були до вагітності. Чудовий розмір! Хіба ж ні? Поки дитинку годувала, ні про що не думалося, а потім зажурилась. Мамолог ради не дав, мовляв, чого хочете після пологів.

Я хотів зауважити, що не маю з чим порівнювати, минулого разу про це не йшлося, але стримався: – Дуже за Вас радий.

Плюхнувся в крісло, швидко глянув на призначення – карбонат калію. «Калійна конституція» змальована у гомеопатії, як схильність до повноти, загальне знесилення, слабкість м'язів, м'якість шкіри, схильність до набряків. Деякі автори окремо зауважують про «калійні тканини»: пастозні, в'ялі, пухкі, бліді. Характерно зниження функції організму, зокрема травлення та кровотворення, підвищена больова чутливість, біль гострий, колючий, особливо в суглобах. Серцебиття, задишка. Особливий симптом, нібито «серце підвішене на нитці»... Про груди невідомо. Підхопився до бібліотеки: калій, калій карбонікум... теж нічого конкретного.

Пацієнтка повернулася у крісло, накинувши на плечі куртку.

– Прохолодно тут у вас. Мені й далі приймати ті самі ліки?

– Я машинально хитнув головою: – Так. Тільки підвищимо потенцію, і приймати будете не так часто.

Вже стоячи з рецептом у руках, вона ще раз подякувала: – Мало не забула. Зараз моя другиня до Вас зайде. Зробіть і їй таке!

Я теж поквапився до виходу – ковток кави, хай символічний, але перепочинок. Відчинив двері й мало не зіткнувся з наступною пацієнткою. Перед кабінетом стояла висока, худокоста брюнетка з непривітним виразом блідого обличчя.

ЦАРИЦЯ НОЧІ

Це, скоріше за все, представник середнього капіталістичного класу – подумав я, подивившись на чергового пацієнта. Краватка дорога, але зав'язана зневажливо. Шкода, що черевики не видно, по них краще за все статус мужиків визначати. Мабуть «вибився в люди». Тримається впевнено, мало не розв'язно. Здається, зараз почне жартувати.

– Лікарю, у Вас все в порядку? Мається на увазі як в анекдоті: «У вашій лікарні безлад, хворі лікуються від одного, а вмирають від іншого. Ні: – каже, – у нас порядок, від чого лікуються, від того і вмирають...»

Я якомога щиріше посміхнувся. Анекдот дотепний, шкода, що не новий.

– Ви минулого разу на серце скаржилися. Вірніше, на стискуючі болі за грудиною. А також на підвищення тиску.

– Була така справа. Особливо надвечір. Часто вночі прокидався, начебто від нестачі повітря, серце люто б'ється, а на груди якась каменюка насунута. Страшно як у тюрязі. Вмикав світло, смоктав свій «Сустак-міте». Минуле життя перед очима пробігало. Та всі думки якісь невеселі, – він простягнув мені товсту амбулаторну картку, яка виширилася підклеєними стрічками електрокардіограм. Я перегорнув пару сторінок: «Ішемічна

хвороба серця. Нестабільна стенокардія. Атеросклероз. Гіпертонічна хвороба...».

– Я пам'ятаю. І про нічні напади, і про неможливість лежати на лівому боці. Курити певно не кинули?

– Знаєте, лікарю, справи банківські, як зараз кажуть, «стресові». То уряд чогось безглузлого упне, то клієнти таких колінець витіють! З когось грошенята треба витрясати... Я тільки півпачки в день. Раніше були зальоти. Але ж роки були неспокійні, бандитські.

Я подивився на золотого годинника на його могутньому зап'ясті – несила мені ані ціну, ані фірму визначити. Чи то кришталіки Сваровські виблискують, чи діаманти? Але ж, зараза, справляє враження. У кармані клієнта голосно запікало, металевий голос розмірно та безтурботно промовив: «Час приймати ліки». – Це дружина вигадала, щоб аспірін приймати. А може і не дружина, – він посміхнувся.

– То як Ви себе почуваете? – я нарешті повернув розмову в належне русло.: – Є якісь зміни?

– Відчинилася брама до споконвічного життя. Коротше, попустило. Особливо, коли приймав пігулки вночі: вибрав 5 штукочок, поклав у чарочку доброго коньяку, почекав щоб розчинилися, й ковтав з насолодою. Навіть на кардіограмі щось покращало, мої кардіологи так зауважили: «вдалося зупинити негативну динаміку». А то вже на операцію заряджали.

– Тільки не кажіть, що я Вам так зарадив. Може Вам від коньяку легшало?

– Що Ви, лікарю, коньяк я і до Вас куштував... Це моє власне ноу-хау. Якщо серйозно, що за начинка у цих дрібок?

– Кактусове стебло, тільки без колючок.

– Така негідь?

– Чого ж. Якщо дочекатися, з цієї незграбної колоди на пару нічних годин розпускається здоровенна

золота квітка з ароматом ванілі. Тому й зветься «цариця ночі».

– Ага, наче дивіденди раз на рік. На цю тему теж можу анекдот згадати.: «Новий українець» питає у ворожки: «Чого це мені сира картопля наснилась?». Бабуся у відповідь: «Або навесні посадять, або восени приберуть». А є ще один...

Я рішуче захитав головою, вихопив з шухляди рецепт і почав швидко писати призначення: – Вибачте, категорично не маю часу. – Подумалося про сувору діету, яку з легкої руки Ганемана гомеопати категорично радять пацієнтам, як неодмінну умову лікування. Може засновник гомеопатії трохи погарячкував, вимагаючи від пацієнтів позбутися дурних звичок, забути про тютюн, алкоголь, каву, різноманітні страви? Адже сам Вчитель майже все життя курих трубку і пив пиво. І ще одна недобра думка прослизнула у мозок: втім непогане є пояснення, якщо ліки не подіють.

Я зробив найсерйозніший вираз обличчя: – Мушу Вас попередити, що гомеопатичні препарати слід приймати за певними правилами. Ні в якому разі... – в цю мить пацієнт рвучко вихопив мобільного: – Так. Ні. Буду через 15 хвилин. – Він кинув погляд на мою писанину: – Ще якусь колючку призначили?

– На цьому етапі лікування не бачу сенсу щось додавати.

– Нащо так офіційно? Прокурор добавить. – Він вихопив з моїх рук рецепт: – За ліками іншим часом, в мене ще трохи лишилося. – Пацієнт промчав до дверей з неочікуваною для серцевого хворого спритністю.

Що ж, клієнти бувають різні... З кактусом все простіше: він показаний при сильному болі у серці, підвищенні тиску, відчутті тиску в грудях, нестачі повітря, серцебитті, погіршенні від лежання на лівому боці.

ЗАЙВИЙ СИМПТОМ

Після пахляви морозиво в шоколаді було зайвим. Попрощалися вже біля машини, трохи втомлені від вечірки, студентських споминів, спілкування на повний голос, щоб стишити ресторанну музику. Я почав шукати ключі і відчув вібрацію мобільного телефону.

– Людмила Павлівна більше не буде Вам телефонувати. Вона померла.

Я нарешті намацав у кишені ключі від авто.

– Дякую, що повідомили. Я зрозумів... Якщо щось треба, звертайтеся. Здається, Ваше ім'я Наталя?

Зойкнула сигналізація, підморгнули фари, впевнено зашепотів двигун, затишно засяяли панельні прилади, промурмотіли розсувні дзеркала. Машина виплила в чорну, підсвічену задумливими стовпами дорогу.

Від того, кого вже немає, на додаток отримуєш якесь загадкове послання, напоумлення минулого, напівсвідомий меседж власної долі. Людмила Павлівна з'явилась серед моїх пацієнтів дуже давно. Спочатку вони вдвох з чоловіком завітали до мене «на розвідку»: чим їй зарадять крихітні цукрові пігулки супротив «букету» хвороб? Згадався їй низький, гортанний голос і колючий погляд сірих очей. Людмила Павлівна багато років працювала зубним техніком, в радянські часи це була омріяна багатьма «золота професія», у прямому та переносному сенсі. Отже для неї не було нічого неможливого – магія дефіциту відкривала двері не тільки фірмових магазинів, а й лікарень. Встигла видалити жовчний міхур, прооперувати вени та геморої. Пройшла безліч різних лікувань, отримала багато дефіцитних, адже сильнодіючих ліків. Нарешті організм не витримав, спочатку застрайкував алергічною висипкою, а згодом пані Людмила опинилася у реанімації з важким анафілактичним шоком. Там і прошепотіли добродії у

білих халатах, мовляв, пошукайте краще якогось гомеопата.

Дорога потяглася вздовж лінії метро, закачався і зник позаду смугастий поїзд з приклеєними до дверей обличчями. Загуркотів під колесами міст, над правим берегом відкрилася вечірня заграва, з надбережжя поринули у темну воду пронизливі холодні вогні й побігли дрібними дніпровськими хвилями. Згадав і Наталку, лаборантку стоматологічного відділення. Вона була наче довіреною особою Людмили Павлівни, незмінною зв'язковою у мережі всемогутнього блату. Це вона доставила останнє доручення патронеси, повідомлення з потойбічного світу.

Я звернув нагору, машина затуркотіла по лускатій бруківці, повз огрядних неквапливих даїшників у відбиваючих світло накидках, що причаїлися на повороті. Незважаючи на свою практичність, Людмила Павлівна відразу зробилася палкою прихильницею гомеопатії, адже вона допомогла їй приборкати безсоння, підвищений тиск та головний біль. Здолавши багаторічні розлади травлення, вона, нарешті, відмовилася від ферментів та знеболюючих. Невдоволена медициною, пані Людмила при кожній зустрічі на різний лад повторювала свою історію, що «таки призвела до того клятого шоку, а скільки я їм (малося на увазі лікарям), дефіцитів роздобула, коньяків, цукерок, золотих прикрас, путівок безкоштовних, квитків на концерти, а все на дармо. Попереджала про алергію, але цим злодюгам байдуже». В цьому місці я почував себе мало не добродійником, але справжня перевага була у тому, що я мав час слухати.

В останній візит перед від'їздом до Німеччини, Людмила Павлівна виглядала задоволеною.

– Певна річ, квартиру задешево продали. Це все моя донька – пройдисвітка. Правильно, що не хотіла її народжувати. Заміж за фашиста вийшла, Україна, бачиш, їй не подобається. А той не людина, а просто звір,

знущається з неї, з рідною матір'ю перемовити не дає, гроші ховає, а сам нову автівку придбав. Антоне Володимировичу, погляньте на мій язик.

Висунувши язика вона уважно стежила за моїм обличчям: – Ну як? Я не знайшов, що сказати.

– Вже другий місяць вогнем пече. Миколайович теж нічого не бачить. – Людмила Павлівна перевела погляд на чоловіка, той знітився і втяг голову в плечі. – Аналізи нічого не дали, стоматолог та гастроентеролог один киває на іншого, пуста балаканина. Як тут можна переїздити, коли здоров'я немає? Кажуть, що німецька медицина...

Я зробив вигляд, що уважно слухаю, конче треба було подумати. Попереднє лікування було вдалим, ліки підібрані, може і не чіпати того язика? Одна дрібничка не псує загальної картини, хоча якщо згадати про бочку меду і ложку дьогтю... Для хронічних захворювань з періодичними симптомами у гомеопатичному арсеналі найліпші ліки – це сірка. Вона здатна лікувати будь-який свербіж та печію. У підлітковому віці пані Людмила страждала на екзему, що також притаманно препаратів. А якщо взяти до уваги егоїзм та перебільшення своїх достоїнств, а також прагнення до узагальнень, то виходить, що я своєчасно не призначив дуже корисний засіб. Зраділий від нової ідеї, я вибрав дуже високу, тисячну потенцію препарату.

Машини попереду рішуче загальмували, палахнули у темряві червоні зблиски, розкрилась золотим сяйвом вивіска ресторану. Фари вихопили скупчені на вузькому тротуарі автівки, метушливих паркувальників, сяючі відверті сукні, сумочки з блисками, одноманітні високі підбори. Я завжди приглядаюся до жіночих облич, може гомеопатія привчила, чи ба, така чоловіча суть. У цьому місці жінки виглядають нестерпно однаково – дорогими повіями. Чоловічий мозок спроможний швидко розпізнати подібну уніформу, так само, як інстинкт здатний миттєво розкодувати умовні статеві сигнали. Добре було б, щоб у

служниць кохання послуги були індивідуалізовані, як в гомеопатії...

Так, на чому це ми зупинилися? Перша доза сірки викликала психічне збудження, лихоманку, печію в долонях та підощвах, отерплість, відчуття крижаного холоду в тілі. Отже Миколайович (так незмінно вона називала чоловіка) мав клопіт: всю ніч прикладав дружині пляшки з теплою водою. Від другої дози повернулася стара серцева хвороба, мерехтлива аритмія. Відновилася підступно, на відміну від попередніх нападів непомітно, так, що оговталась Людмила Павлівна тільки в кардіологічному відділенні. Щойно повернувшись з відрядження, я помчав в Інститут кардіології.

Завідувач реанімацією виглядав втомленим. Він пригладив посивілі козацькі вуса і подивився на мене непривітними очима, вочевидь не збираючись давати пояснення. У попільниці чадив недопалок дорогої сигарети.

– Що за експерименти з літніми жінками? Хвора мені всі вуха продзижчала про вашу гомеопатію. Я не цікавлюсь забобонами, але утопити людину можна у ложці води. Немає кому правду про вас мовити, тобто розібратись на державному рівні. Якщо не відновимо ритм медикаментозно, на післязавтра буде дефібриляція. – Недокурок накреслив у повітрі баскетбольну траєкторію.

Я поплентався до палати, де багатоголоссям скиглили монітори. Зібравшись з духом, сторожко підійшов до ліжка. Безгучні краплі в пластиковому стакані крапельниці відбивали свій відлік часу. Кинулися в очі синці на передраменні, набрякле обличчя, наліті свинцем повіки.

– Здравствуйте Людмила Павлівна!

Вона важко розкрила очі, наче мружилася від яскравого сонця. Нарешті її губи ворухнула півусмішка: – Гомеопати нічим не кращі за інших лікарів, такі ж садисти! Я не знайшов кращого, як спитати про язик.

– До чого тепер язик? Так, не турбує... Це ж треба було так язика лікувати!

Машина нарешті викотила на європейську площу. Перед клумбою світлофор як завжди, червоний. Можна зайвий раз роздивитись колишній храм комуністичної ідеології, прикрашений велетенською рекламою ексклюзивних автівок. «Самый человечный человек», заради якого знівечено схил Володимирської гірки сюди вселитися не встиг, величну статую згубили десь на подвір'ї, музей Леніна став Українським домом. Та запанувати тут надарма не вийшло. Химерна, порожня споруда з недіючими фонтанами, лишилася привиддям радянської України. Все, зелений, тепер можна набрати швидкість, щоб промайнути Хрещатиком. Та як не силкуйся, спогади біжать попереду.

Потім до мене завітав Миколайович. Він виглядав як засоромлений посланець важливого доручення. Я насторожився.

– Людмила Павлівна переказала, що ніякої довіри до гомеопатії в неї більше немає. Вона вже тиждень, як виписалася з лікарні. – Він повагався, зробив крок вперед, витяг з кишені згорток, облишив його на столі і миттєво розчинився за дверима.

– До побач...

У пакунку була розкупорена упаковка гомеопатичних ліків. Не варто було шукати окуляри, щоб прочитати назву.

Раз на місяць Людмила Павлівна телефонувала з Німеччини, користуючись якимось пільговим тарифом.

– От німці, на що поганючі, все до центів прорахують. Я тут як у в'язниці, від усього ізольована. Миколайович трохи шпрехає, він на курси ходить. Перекладачі – всі євреї, все тільки за гроші, а мені треба в магазин і в лікарню. Квартирку таку маленьку дали, а скільки ми в гуртожитку бовталися! Обібрав нас зять, щоб

йому сволоцюзі, все пусто було! То у відпустку їздить, то у відрядження, до нас ніякої уваги. І дочка на його боці!

Невдовзі я вже шукав Наталю, щоб передати у Німеччину декілька нових препаратів. Назад мені верталися цукерки, шоколад, одного разу велика католицька паска. Згадували ми і про язик. А ще була така гра: наче Людмила Павлівна, коли, звісно, трохи видужає, приїде в Київ на відвідини. Звісно, візит відкладався далі й далі, пані Людмила встигла перенести видалення шлунку, операцію на хребтині. Останньою була вдала спроба катетерної радіочастотної деструкції вогнищ автоматизму у серці. Від раку пішов з життя Миколайович, помер у лікарні тихо, як і жив.

Весь час серед інших засобів, Людмила Павлівна прохала неодмінно надіслати «руфлус», зашифрований мною в такий спосіб «сульфур» – гомеопатичну сірку в 30-му розведенні. З усіх ліків вона діяла найліпше «на серце, на оголені нерви і на безсоння».

Ось і бульвар Шевченка, заставлений рекламними дошками, з оновленими куцями тополями, чавунним лавками, безсилою, вкритою пилом травою. На лавках на заміну закоханим і туристам на ніч вмощуються безпритульні. Праворуч майнув Володимирський собор, на тому боці побіг паркан ботанічного саду, країна мого дитинства...

Виходить, таємниця найефективнішого засобу лишилася невикритою. Як не відкрита причина гомеопатичних загострень. От тільки лікарю слід бути завжди поруч з хворим, бо в лікуванні немає дрібниць. Ласкаво просимо у Київ, Людмила Павлівно!

АДВОКАТ

– Кур’єрська доставка! Доброго дня! Доброго дня! – голос бадьоро линув коридором. За мить привабливо рум’яний юнак, як херувим з майсенської порцеляни, вручив мені конверт: – Розписатись отут, – він радісно тицьнув рубенсівським пальчиком по розгорнутому сувою паперу.

З-під золотої рами, що розтяглася вензелями на сліпучо-білому фоні витікав напис «Адвокатська контора Л... та партнери». Добре, хоч «ять» не спромоглися додати, я покрутив у руках конверт – нема чим і відкрити по-людські. Ось удома є прадідівський дерев’яний ніжик, згодився б для таких випадків. Довелося стягнути в аптеці ножиці. Вони хруснули і зупинились на середині відрізу. – А-а! І чому в нас таке життя? У мізках тупість чи в ножицях? –Я шарпнув за край і витрусив акуратний листочок.

«Вельмишановний Антоне Володимировичу!

Довожу до Вашого відома, що згідно усної домовленості від 14 травня ... року, мною проводилася підготовча робота для створення умов досягнення консенсусу у справі розподілу активів відомого Вам акціонерного товариства. Цим листом надсилаю Вам звіт про фактично витрачені умовні години, а також додаткові витрати, що були пов’язані зі справою. Мушу наголосити, що я доклав усіх можливих зусиль, захищаючи Ваші інтереси, водночас пропонуючи прийнятні для усіх сторін умови реструктуризації. Сподіваюсь на швидку відповідь і порозуміння. Дякую заздальгідь, щиро Ваш, Олександр Л.

Я перегорнув сторіночку, оторочену звивами українського бароко.

17.05. Пили каву з клієнтом. Затрачений час – 1 година. Додаткові витрати: кава по-віденські – 6.50 грн., печиво «Моцарт» – 22 грн.

18.05. Виїзд до офісу клієнта. Зустріч не відбулася. Затрачений час – 2 години.

19.05. Виїзд до офісу клієнта. Затрачений час – 4 години (з них 1.5 години довелося чекати, бо у клієнта була нарада). Ланч – 70 грн, пляшка мінеральної води – 5.20 грн.

20.05. Перенос дати реєстрації у нотаріуса: 200 грн.

22.05. Поїздка до клієнта у заміський будинок. Затрачений час – 8 годин. Таксі – 150 грн. Пляшка вірменського коньяку – 480 грн.

23.05. Знову перенос дати реєстрації у нотаріуса: 200 грн. Копіювання установчих документів – 36 грн.

24.05. Зустріч з клієнтом – 2 години. Оренда тенісного корту (на 2 особи) – 180 грн. Оренда ракетки (одна гра) – 25 грн.

27.05. Юридична підтримка під час реєстрації у нотаріуса – 1 година.

Всього 18 годин (1 година 50 у.о.) = 900 у.о. та 1374,7 грн.»

На столі завібриував і став дратівливо ялозити поверхнею мобільний телефон.

– Пане Антон? Це Олександр. Невимовно радий Вас почути! Хочу сказати, що я дуже радий знайомству з видатним лікарем славнозвісної династії. Зробіть люб'язність, якщо це Вас не надто напружує, скажіть, чи Ви отримали моє послання?

– Тільки-но встиг дочитати. Ви б ще про туалет написали!

– Так, – радісно підхопив Олександр, – ми ж пили каву. Я Вам скажу професійно: якраз у туалеті часто встановлюється атмосфера відвертості, більшої довіри, що вкрай необхідно для успіху перемовин. На місці психологів я би написав роботу про зв'язок сумісного акту сечовипускання з проявами довіри в статусних міжособистісних стосунках... Ви ж розпитуєте пацієнта про, так би мовити, фізіологічні виділення?

– За все це я маю сплачувати?

– Хіба Ви незадоволені результатом? Скажіть відверто, буває таке, що Ви за хвилину знаєте, що призначити хворому, а консультуєте цілу годину? А гомеопатичні ліки робляться з бозна чого – перегною, неїстівних колючок, зміїної отрути, до смерті боюсь рептилій! І все це пропонується як коштовні речі!

Я згадав момент підпису документів. Олександр був без краватки, з розстебнутого коміру сорочки виглядала елегантна хустинка. Перехопивши мій погляд, він покотячому прижмурився: – Я вже пояснив Вашому компаньйону, Олексію Петровичу, що сповідую вільний стиль одягу через надчутливість свого організму, а не через неповагу до своїх клієнтів.

– Сподіваюсь, колишньому компаньйону, – процидів Олексій Петрович у посивілі козацькі вуса.

– Запрошую, панове, до справ.

У нотаріальній конторі було задушливо, у повітрі висіла спекотна напруга. Ми розсілися у невеличкій кімнаті, довго совали стільцями, влаштовуючись, наче спортсмени перед стартом. Нотаріус вимкнула кондиціонер, залишила на столі папір для нотаток, скоса оглянула нашу компанію, посміхнулась і вийшла. Петрович постукав олівцем по лакованій поверхні столу: – Якщо позиція Антона Володимировича не змінилася, я не бачу виходу з ситуації. – Олександр риссю підскочив до нього і нахилився над вухом: – Олексію Петровичу, ми ж учора домовились, Ви погодилиесь... у принципі. – Тепер посміхнувся Петрович: – В принципі? В принципі я давно згоден.

– Вартість акцій можна оцінювати по-різному. – Олександр кинув на мене красномовний погляд: – Я щиро на боці справедливості, може нам вийти на перекур, Олексію Петровичу?

Вони зникли за дверима. Невдовзі Олександр подзвонив мені на мобільний: – Я з туалету, – (справді

було чутно як плескає вода з крана), – тільки два слова. Він згоден компенсувати 28 відсотків, у перерахунку за офіційним курсом... Раджу не сперечатися... Все, кінець зв'язку.

Я зважив на три місяця перемов. Працювати далі було неможливо. Але як хотілося жбурнути в обличчя папери, зробити якесь паскудство, не погоджуватись і все! Стіл наче загойдався, стало млосно, у грудях болісно стисло. Він же «замовляв» мене податковій і пожежникам, щоб був поступливішим! Поки здогадався звідкіля вітер дує, гаразд, що всюди хворі є, найкраща контррозвідка. А коли все починалося, я тільки-но з отриманим ордером оренди усю ніч возив автівкою цеглу, щоб відмежуватися від сусідів, а вранці біг, щасливий, на роботу...

У кімнату повернулись Олександр з Петровичем.

– Я поки посиджу під кондиціонером – завжди страждаю від спеки, – промовив Олександр. – Антоне Володимировичу, не хочу нічого радити, але вважаю, що рівень компенсації має бути близько 30 процентів.

Олексій Петрович помовчав, подивився у папери: – Я пропоную 26.

Я поборов спокусу встати і піти геть, сів рівніше для впевненості:

– 28.

У двері постукали, спогади за мить розвіялися, у кабінет просунула біляву головку реєстраторка Катя: – На Вас хворі чекають.

Але на тому кінці дроту нетерпляче за всіх чекав Олександр.

– Одну хвилиночку, – я зім'яв щойно отриманий лист і просунув у відро для сміття. – Сплачувати буду потроху. На новій фірмі багато справ.

– Дякую, дякую. Ще одне маленьке запитання. – Тепер Олександр зробив ледь помітну паузу: – У мене скарга на горло. Дуже часто болить з лівого боку, хоча весь організм здоровий. Може Ви чимось розрадите? До речі,

завтра можете приєднатися до нашої компанії любителів військової старовини. Розкопуємо німецький танк у багнищі, спеціальне приладдя орендували. От якби це був командирський «тигр», а не звичайний Пз.4 Аусф. Ейч!

Я подумки склав рахунок: вислухування розповіді пацієнта – 50 у.о. Уточнення та деталізація скарг – 50 у.о. Дослідження психологічного профілю пацієнта – 50 у.о. Аналіз симптомів – 50 у.о. Диференційна лікарська діагностика з допомогою комп'ютерної програми – 50 у.о. Перевірка призначення з використанням гомеопатичного лікознавства – 50 у.о. Призначення ліків – 50 у.о. Настанова щодо дієти, фізичної активності тощо – 50 у.о. Всього 400 у.о....

Насправді призначення давно було наготові: лахезис, отрута бушмейстера – це один з краший засобів для людей з невичерпною енергією та наснагою. Фізичних симптомів теж не бракує: нестерпність вузького одягу, спеки, лівобічний біль у горлі, невпинна балакучість, а на додаток ще й страх змії.

– Олександрє, – я на мить уявив симпатичну зміюку в золотому логотипі адвокатської контори, – результат мав би бути кращим. Ліки заберете в реєстратурі, я облишу рецепт на Ваше прізвище.

ОФЦЕР

Вони сиділи рядочком втрьох: батько у парадному кітелі з медалями, син в розхристаній картатій сорочці та мати в строгій чорній сукні, облямованій білою мережкою. Батько уважно дивився на мене, дружина – на чоловіка, син втупив зір долу. Гомеопату не важко прочитати зміст цієї композиції: пацієнт у центрі – єдина дитина, на яку спромоглася офіцерське подружжя у нескінченних переїздах. Він певно не вважає себе за хворого, його розшарпаний одяг та розкуйовджене волосся – це страйк і незгода. Скаржитись буде батько, підготувався, як для

рапорту командирові. Жінка, вочевидь управителька домашніх справ, покладає свою надію на чоловіка, лишаючись прихованою натхненницею конфлікту. Напружені пози, як сказали б психологи, свідчать про зіпсовані внутрішньосімейні відносини. Парадний кітель і ошатна сукня підкреслюють важливість справи.

Я розгледів підполковницькі радянські зірки, кольорові стрічки медалей, стислі вилиці, зціплені на колінах руки. Початок має бути серйозним. – Уважно вас слухаю.

Батько прокашлявся. – Ми прийшли заради сина. Він, як це краще сказати, зловживає алкоголем. З цього маємо велику прикрість.

Жінка кинула на мене тривожний погляд, підполковник розгладив і без того бездоганно відпрасовану сорочку: – Змалку його до спорту привчав, він у мене на перетинці підтягувався, віджимався, кроси бігав, а все одно ріс неначе дівчинкою. Всі його ляльки повикидав! – Він вдарив долонею по столу і обернувся до жінки: – Нащо тільки ти йому купляла!

– Може й ти перегнув палицю зі своєю муштрою, дитина ж бо плакала ночами.

– А тепер ти плачеш! У мене все життя на дисципліні побудоване. Ось чого бракує тепер в армії і в державі.

Я подивився на «хворого». У свої 29 років виглядає майже юнаком. Враження підсилює вугрева висипка на обличчі, боязка нерівна щетина на підборідді, пухкі, дитячі щоки. Подумалося: от якби бути йому білявим священиком, або прищавим комп'ютерним генієм. Мабуть настобісіло армійське щастя...

– З чого ж все почалося?

– Коли таки погодився і вступив до військового училища, почалися непорозуміння з іншими курсантами. З нього знущалися, глузували, а він не давав гідної відсічі. Довелося мені особисто звертатися до начальника. З сином

розмовляв, робив напоумлення, як треба чинити. Та хіба він слухав!

Настав час вступити у розмову матері: – Він ніколи з батьком спільної мови не знаходив. Та й ти не силкувався дитину зрозуміти, – докорила вона чоловікові. – Окрім армії не велося в нашій родині ніяких розмов. І моє життя на тому змарніло.

«Підсудний» залишився в тій же позі, з опущеною головою. Розпитувати його при батьках було даремно.

– Це до справи не відноситься. Згадай-но, коли у Тамбові служили, ми до місцевого театру ходили. А в Забайкальському військовому окрузі свій оркестр був, я тебе на танці запрошував...

Остання фраза спричинила несподіваний ефект – на чорну сукню хлинули дрібні сльози, наче запрацював прихований насос. Жінка вправно вихопила хустинку, заховала в неї обличчя, кинулася подалі, на кушетку для огляду пацієнтів, її плечі нервово здригалися.

– Ну от, завжди так, на самому важливому місці! Зараз знову тиск підвищиться. – Підполковник сів поруч з дружиною і почав пошепки щось розповідати.

Я відірвав аркушик і стрімко написав: «Було б добре переговорити». Додав номер телефону. Поклав його під долоню і протягнув по лакованій поверхні назустріч молодикові. А потім під столом вдарив його по нозі. Він спалахнув блакитними очима, мабуть не чекаючи такої зухвалості, але, провагавшись, взяв папірець.

Жіночі сльози так само швидко зникли, як і з'явилися.

– У військовому училищі все й почалося. А далі у гарнізоні. Серед військових усяко буває, це не таємниця. Але цей, як вип'є, завжди потрапляв на очі начальству, або якесь безглуздя чинив. Зібралися ми і в частину приїхали. Мати йому усіялої їжі наготувала...

Пацієнт за всю розмову перший раз підняв голову: – Краще б ви цього не робили! Я не мамій!

– Краще помовчи! Коротше кажучи, перевели його в будівельний батальйон вже неподалік від нашого міста, понизили у званні, а головне, без усякої перспективи. Тутечки без перепинку пиячить.

Мати хлюпнула носом і підвела голову: – Ти ще скажи про його особисте життя, який сором!

– Отож. Знайшов собі жінку, старше за себе, та ще й з дитиною. Живуть разом, як подружжя, тепер про таке кажуть «у громадянському шлюбі...» Тьху. – Він обтер губи серветкою, наче справді плюнув. – Я йому пропоную: кинеш зеленого змія, одягну ордени і піду просити за тебе, щоб на підвищення, до серйозних справ. А він мені: зроби спочатку таку милість, а я прийму рішення. Як вип'є добряче, то вдається до суперечок, останній раз на мене руку підняв. Тому й прийшли.

Я красномовно подивився на годинника: – Нам вже часу бракує. Є два запитання. Ви, певно, дуже любите порядок?

– Життя – це устрій, лад, план. У мене кожна річ на своєму місці, так само, як кожна думка в голові.

– А Ви – звертаючись до матері, спитав я, – либонь після стресів хворієте?

– Так. Починаються різні спазми, тиск, головний біль, безсоння.

У двері постукали: – Антоне Володимировичу, вже є рецепт? У перекладі це означало «прийом затримується, наступні пацієнти нервують». Я рішуче підвівся: – Подумаю, чим зарадити.

Трійка потягнулася до дверей, батько трохи промешкав, повернувся, впритул наблизився до столу: – А ще є підозра, що він гомосексуаліст. Я співчутливо хитнув головою: – Гаразд, усе врахуємо. Завтра приходьте за ліками.

Сонце вже прибрало з підвіконня немилосердні промені. Звуки стали голоснішими, принишкло листя на деревах, двір вцент заповнили автівки. Скрізь приємну

заволоку втоми світло від люстри стало густим і теплим. Лишилося вимкнути комп'ютер і скласти речі. Ще – не поспішати якусь хвилину, дякуючи доброму дню, що прослизав у минуле.

Блаженну мить перервав мобільний, я скося подивився на незнайомий номер. Повагався. Ну добре, тільки один дзвінок.

– Доброго дня... Даруйте, доброго Вам вечора. – Я впізнав високий голос сьогоднішнього пацієнта.

– Я хочу сказати, що не вважаю себе хворим, тобто... алкоголіком.

– А я і не тримався такої думки.

– Іноді справді буває настрій, зупинитись важко. Від батьків спокою немає, кожен крок контролюють, геть дістали. Наставляють, як треба жити. Самі живуть в однокімнатній квартирі на військову пенсію, гадають, що у світі більшого не існує.

– Може варто стати самостійним? Боротися за свободу?

– Яка може бути свобода без житла, із заробітною платою офіцера і репутацією п'яниці?

Я помовчав.

– Лікувати будемо або всіх, або нікого. Це моя умова – так і передай батькам, те саме й на рецепті зазначу.

Втома відступила, думки побігли з новою силою. Батько – фанатичний поборник дисципліни і порядку на кшталт армійського, роздратований поведінкою сина та безладом у країні. Кращим препаратом для такої психологічної конституції є арсенікум альбум. Мати – інтроверт, надчутлива, схильна до істеричних реакцій зі спазмами та підвищенням тиску. Для «драматичних акторок» з хворобами нереалізованих емоцій найліпше підійде ігнація. Нарешті синочок – офіра тривалого психологічного тиску, який зважається на відкритий протест тільки напідпитку, почасти тому і п'є. Юнацькі

прищі, високий голос, інфантилізм, прихована у статурі та рухах жіночість... Чому не фолікулін? Цікава комбінація сумнозвісної отрути, насіння вічнозеленої ліани з Філіппінських островів та жіночого статевого гормону!

Вдома, у присмерках, що пролилися в кімнату крізь серпанкові фіранки, я сів біля столу. Посунув до себе клавіатуру, клацнув вимкненою «мишею». Вмикати комп'ютер розхотілося.

Мої солдатики були плоскі, з напівпрозорої червоної пластмаси. Штик до гвинтівки загивався вгору, звідусіль – на підставці, від рук і ніг, з жерла кулемета тягнулися задирки. Розставлені по місцях, вони іноді падали, наче вбиті наповал кулеметною чергою, а якщо це була колона – гинув цілий бойовий загін. Залізні солдати були кращими. З виразним обличчям, особливо у тих, хто, вигнувшись дугою, кидав гранату. Серед них була гвардія – розфарбовані справжнім темно-зеленим військовим кольором офіцери з кобурою на стегнах, прапороносець з червоним стягом. Чоботи були природно темно-сірими, на пілотках солдат – червона зірка. Серед колон рухалися зелені танки, попереду командирська машина з вбудованими знизу коліщатками. В тилу влаштувалися зенітні батареї. Головним був переможний рух моєї армії, осяяній пильними променями нескінченного дня. Але я ніколи не відчував себе частинкою певного загону...

Більше року минуло з тої офіцерської історії, я забув про «сімейний рецепт». Прощаючись зі мною, чергова пацієнтка, старіюча статна пані, зауважила: – Я про Вас від сусідів дізналася. У нашому будинку майже усі військові пенсіонери, от і здружилися. Їхнє прізвище Сидорови, якраз над нами квартира.

Я не знайшов, що відповісти.

– Опісля лікування тихо стало, а були бійки і суперечки вголос. Тамара раніше була змарнілою, а тепер я жодного разу не натрапляла, щоб очі заплакані, ніякої гіпертонії. Тимофій Олексійович теж непогано виглядає,

на серце не скаржитися, раніше йому швидко часто викликали, зайнявся спілкою ветеранів...

– А син?

– Давно його не бачила. Кажуть, що пішов у відставку, працює на будівельній фірми, оженився. А що, він теж чимось хворів?

– Та ні, я з цікавості спитав.

Спало на думку: люди самі здатні керувати власним життям, лише чогось іноді недостає. Може гомеопатії?

НА ЩО ХВОРИВ ГІТЛЕР

Ми сидимо на балконі четвертого поверху дешевого готелю – перебудованого кулінарного технікуму. Стіл та стільці з білого пластика, білий фарфоровий чайник ніжитья у пелюстках рожевих серветок. Запах кави лине над іграшковим полум'ям свічки у ліхтарику. Внизу акуратно збудовані гаражі, прометені доріжки, що старанно обходять старі дерева. Про близькість моря нагадують лише галасливі чайки, які потрапляють до міста із заливу. Кухня загального користування, але і там прибрано, на ножах підписи: для риби та м'яса, холодильник без подряпин, з кранів не крапає. Так би мав виглядати студентський гуртожиток, якщо до нього завітала комісія обкому КПРС. Ми в Ризі.

– Маю честь представити вам Сергія Олексійовича Вронського... Це Олександр, наш ризькій улаштувач гомеопатичних курсів. На його жвавому обличчі сяє гордовита посмішка. Він дійсно розповідав, що опікується Вронським, який останні роки повернувся до свого рідного міста.

– Сергій Олексійович забажав зустрітиса з вами. Ви ж знаєте, що він багато років займався гомеопатією. Сергію Олексійовичу повернули графський титул і фамільний герб. Він звернувся до Дворянського

Зібрання... – у властивій йому манері почав виводити Олександр.

Вронський відмовився від кави і спокійно сів на стілець. Його цікавила наша методика роботи. Поки він розмовляв, я намагався якомога краще розгледіти його. Питання він задавав спокійно, зважливо, як людина, що звикла слухати. Він випромінював велич прожитого життя, яке збіглося у часі з бурхливими історичними подіями. Так виглядає людина, залучена до сокровеного, що була присутня в іншому, вже нікому невідомому і недоступному світі. Схожий на діда, тільки більш кремезної статури, масивні, правильні риси обличчя. Найбільша схожість у руках – нервові, чутливі, витончені пальці, що безпомилково видають творчу особистість. Ще й начебто знайомий тьмяно-золотий перстень...

Згідно офіційній автобіографії родину Вронського розстріляли червоні комісари. Але мало хто знає, що його врятувала бонна – няня, бо видала маленького Сергія за свого сина. Большевики переплутали – смерть від кулі спіткала сина гувернантки. До речі це був перший випадок, коли майбутній доктор медицини і філософії, майор вермахту, підполковник радянської розвідки замислився про свою особливу долю.

Олександр дійсно взяв добровільне шефство над Вронським, який останні роки жив більш ніж скромно, не маючи коштів до існування, виручала тільки дружина, набагато молодша за нього. Хоча Ригою ходили чутки, що він відмовився від нерухомого майна, яке належало його родині в Латвії. Батько був власником банку та фабрик, а ще відомим генералом царської армії, шифрувальником та поліглотом. Книги Вронського більше не видавали, навколо нього склалася шаноблива змова мовчання.

Багато питань скупчилося в моїй голові. Я зрозумів, що жоден розвідник не має ніякої особистої правди. Є легенди – по одній для протиборчих сторін, і ще одна, щоб згодом, краще посмертно, видати її суспільству. Але іноді,

крадькома, тим, кому пощастило впритул зітнутись з історією, перепадає крихітка правди.

– Сергій Олексійович, а на що хворів Гітлер?

– Нічого особливого. Щось на зразок хронічного гастриту, принаймні пиво для нього доводилося підігрівати. Але через надзвичайну емоційність він виснажувався після виступів і важливих зустрічей. Тому мені доводилося його енергетично відновлювати.

Розмова за столом пішла про гороскопи, які Сергій Олексійович складав на замовлення політбюро ЦК КПРС. Після його повернення до Москви зі сталінських таборів (подяці за шпигунську роботу), Вронського почали використовувати вищі радянські посадовці. В політбюро цікавилися сприятливими датами державних візитів та прийому іноземних делегацій, але були й більш серйозні завдання – Сергій Олексійович робив прогноз перед радянським втручанням в Афганістан особисто для Брежнєва. На цьому місці мені дуже скортіло сказати щось дотепне: – Виходить гороскоп вийшов не дуже вдалий.

Ніхто не зреагував, а Вронський спокійно пояснив, що прогноз був цілком негативний, але через алкоголь Леонід Ілліч не міг приймати адекватні рішення.

– З тієї самої причини, я одного разу відмовив Брежнєву у лікарській консультації. Бо постійно попереджав, що не зможу допомогти, якщо він буде пиячити. Черговий раз, викликаний серед ночі, я застав його у стані тяжкого сп'яніння. Якомога спокійніше я повторив своє попередження щодо алкоголю, повернувся і пішов не оглядаючись. Я був певен, що ось-ось мене зупинять і заарештують. Проминув кремлівські покої, двір, вартових охорони, не повертаючи голови йшов пустими московськими вулицями – ніхто не перешкодив повернутися у свою квартиру.

Кава застила, язичок свічки задріботів і згас. Чайка зробила над балконом відчайдушний пірует. Я зважився ще на одне питання.

– Ви побачили стільки режимів і політичних систем... Що ж так би мовити, краще?

Сергій Олексійович відкинувся у кріслі. Я вже пожалкував, бо мабуть вторгся у заборонену сферу. Нарешті він вимовив: – При німцях був порядок. – І після невеликої паузи додав: – Маючи завдання розробляти нові методи лікування, я працював у тюрмі для політичних в'язнів. У моєму розпорядженні була і гомеопатична лабораторія. Згідно договору з адміністрацією я лікував онкологічних хворих, і, якщо вони видужували, їх мали відпускати на волю. Таким чином біля двох десятків людей здобули свободу, німці добре розуміли, що це політичні вороги, але відпускали.

Олександр повернувся з підігрітим чайником.

– П'ємо каву? Не забувайте, панове, через годину початок занять. Я проводжу Сергія Олексійовича до таксі.

Я ніколи не грав в таку собі інтелектуальну гомеопатичну гру: що б можна було призначити Сталіну, або Гітлеру, Брежнєву або Горбачову. Але Вронському я би призначив фосфор. Зрозуміло, що я не наважився цього озвучити. Гомеопатичний тип фосфору – творчі здібності, високий інтелект, дар ясновидіння, здібності до гіпнозу. Я би додав – талан розпоряджатися власною енергією і підтримувати інших. Цього вони і жадали від нього: сильні світу цього. Користуючись цим хистом, він перетнув лінію фронту у 1943 році, повернувся без жодного документу із сибірського табору до Москви. Саме тому уславлений військовий нейрохірург Бурденко, почувши у списках важкопоранених прізвище Вронського, відклав інші операції і врятував життя сину свого давнього приятеля... «Фосфорні» люди схильні до захворювань нирок і кровотеч. І ще одне: вони хворіють і вмирають раптово.

Сергій Олексійович помер від гострого тромбозу ниркової артерії на 84 році життя. Невдовзі ми сиділи з Олександром в його маленькому ризькому офісі, наш гомеопатичний навчальний проект добігав кінця.

Кабінетик, прикрашений різнокольоровим камінням та репродукціями гламурних сцен, добре відображав захоплення його володаря. На полицях розташувались книжки з астрології та магії. Про лікування камінням годі було і питати – нашійник Сашиної левретки був оздоблений дванадцятьма ніжно-блакитними топазами. Олександр підтягнув пласкі штори, що імітували бамбук.

– Дозволю собі...

Він нахилився над баром і хлюпнув у кавову філіжанку коньяку: – А, я забув, тобі ж викладати.

Пляшка застигла у повітрі й зникла, її відображення блиснуло в акваріумі, серед червоно-золотих рибок, які звично дивилися на цю процедуру.

– Я певен, він знав, що має піти. За день до смерті викликав мене без усякого приводу. І розповів, що мій батько, – Олександр ковтнув слину,; – Арештовував і допитував його. Без подробиць. Я знав, що батько працював в органах, але такого, звісно, не чекав... Мати й досі налякана, що відберуть квартиру та пенсію, хоча батько давно помер.

Пляшка з'явилася вдруге, але так і лишилася стояти на столі: – Уяви собі цвинтар – батькова могила через алею, до Вронського рукою подати.

На Сашковій руці від різкого жесту магічним сьайвом задріботів індійський браслет з фіолетовими камінцями.

– Але дещо я встиг,; – він протягнув мені свіженьку книжку у червоній обкладинці з поважним золотим тисненням: «Гомеопатичний рецептурник графа Вронського».

Прощаючись з чайками, порожнім готельним номером, червоною черепицею, важкими готичними склепіннями на небокраї, подумалося: так вони і покояться – навпроти, кожен зі своєю правдою. Лишилося багато легенд, але дамо їм спокій.

МАРМУРОВІ СХОДИ

Дивне відчуття перед хворобою. В тілі якась незручність, в душі неспокій – мабуть підсвідомість б'є на спалах, а розум ще чекає якихось доказів. Снідати не хочеться, трохи нудить.

В останній тиждень поспішав відредагувати журнал до гомеопатичної конференції. Кожного року ця робота здається мені марнотратством, на кшталт видобутку самородного золота. Щоб намити оригінальних думок, треба добряче просіяти різношерстих дописів. Решту – щосили привести у науковий вигляд, здогадуючись, що саме уявляв собі автор, як у річковому вранішньому тумані провести човен фарватером. Здається, що наше гомеопатичне підґрунтя дуже плодюче для невизнаних геніїв з їх особливими знаками пунктуації та жирним шрифтом.

Для цього випуску з щоденників дідуса я вибрав випадок лікування гострого апендициту. Щоб невідкладну хірургічну патологію замінити гомеопатією, треба бути або закінченим дурнем, або досвідченим сміливцем. На дурня не схожий – за плечима майже десять років хірургічної практики, оперував швидко і вдало.

Сніданок не вдався, у шлунку вчинилася спекотна тяжкість, нудота збільшилася, стало трохи морозити. Що за прикрість така? Витяг аптечку, трохи поміркував – блювотний корінь, іпекакуана. Крупинки здалися дуже солодкими. Нарешті покращало.

Може дідусь трохи блефував? Але ці щоденники не призначалися для сторонніх, судячи з приміток щодо особистого життя і побуту. Впевнившись у діагнозі гострого апендициту, він описав його типові симптоми. А потім призначив гомеопатію під особистим наглядом: «Хвора С., рахівник артілі. Потрапила до лікарні 10 квітня 1935 року з приводу гострого болю внизу живота з правого боку...».

Знову нудить. Язик якимось дивно рухається, наче йому не вистачає слини. В животі щось потягнуло – скоріше не біль, а здуття, хочеться зігнути. Доводиться лягти у ліжку і притягнути до себе коліна. Рука потяглася до колоцинту: це одне з кращих гомеопатичних ліків від кишкових кольок. Тепер треба розслабитися.

Що штовхало молодого, але вже досвідченого у хірургії лікаря Попова на подібні ризиковані експерименти? На жаль, вже ні в кого запитати. Цікаво й інше: як йому це дозволялося, і як він уникнув долі української інтелігенції сталінських часів за своє вільнодумство. Тепер розумію: в НКВС траплялися різні люди, були і такі, що радили лікарю невідкладно змінювати адресу. З іншого боку маємо дякувати поштової службі, що в лихолітні 30-ті роки, через громадянську війну та голод, доставила до Полтавської губернії посилку з ліками. З самого Ленінграду, з першої у Російській Імперії гомеопатичної аптеки, що на Невському проспекті, на щастя не знищеної більшовиками. Згадаємо і про підручник з гомеопатії Е. Неша, що знайшовся серед книжок, придбаних у роки навчання в Одесі. Так складається збіг обставин, про який марно судять історики, сподіваючись знайти джерело суворих приречень та щасливих подарунків долі. Ймовірно хтось диригує випадковістю, запліднюючи наші старання.

Здуття зменшилося, спробував розігнути ноги, в цей момент глибоко, в центрі, приблизно в районі шлунка, з'явився біль. Відразу ж у мозок блискавкою вдарив страх: що це? А біль почав потроху збільшуватися, наче заповнював якусь внутрішню порожнечу. Знов підтягнув ноги – не допомагає. Швидко відкинув дерев'яну кришку аптечки: ліки від страху. Ліки від страху... Вибрав аконіт – борець, він має впоратися із раптовим внутрішнім ворогом. Так, і справді спокійніше.

Не може бути, щоб дідусь не боявся. Про це я встиг спитати. Страх – юнаком він бачив як грабують маєтки:

полум'я, розпач людей, насильство, похмурі, наче відчуваючи власну приреченість, садиби, постріли. А страшніше за все – вогнище, складене з книг у шкіряних палітурках з золотим тисненням. Він зрозумів, що робиться не просто зле, а надзвичайне. Можливо, тоді й вирішив їхати подаль на Південь. Вірніше, у південному напрямку, саме туди рухалися потяги зі станції, пропонуючи любителям пригод покаті, духмяні дахи товарних вагонів. Коли проженуть охоронці, чи облава – мерщій у поле, чекати наступного потяга.

Страх від аконіту і справді пом'якшав, наче розплився у підсвідомості. Біль спустився нижче, у правий бік, почав крутити неблаганним пекучим свердлом. Я відчув, що не можу розігнути праву ногу. Спробував притиснути хворе місце – біль одразу пронизав до хребта, запаморочив голову, запульсував у шиї. Он як, зашепотів я до себе, що ж прийняти, що робити... Бріонія – білий переступень. Ці ліки завжди допомагали мені при кишкових інфекціях. Гарячково відшукав літеру «Б», одночасно розуміючи: сталося щось інше. Скляночка від зайвого зусилля здригнулася, корка лишилася у руці, дрібні швейцарські крупинки розбіглися по ковдрі, так само, як розбіглися думки.

Знову почало морозити, мабуть, підскочила температура. Біль не відпускав, але тепер переривався напівмаренням. Отак і Дем'ян Попов, у свої вісімнадцять років прокинувся серед теплої ночі від смутного хвилювання: чи марення, чи передчуття долі. Ешелон наче не рухався, а до нього плив назустріч ранковий степ, розсовуючи завісу світанку, за яким владно світилося безкрає і невідоме – море.

Вже потім, він, з твердим рішенням стати інженером, зніме мебльовану кімнату разом з іншим абітурієнтом. Його звати Степаном, саме він почне історичну розмову:

– Ти куди вступаєш?

– На суднобудівельний.

– Ну і дурень.

– А ти куди?

– Туди де всі нормальні люди – до медичного інституту.

Невдовзі розгублений юнак постав перед ректором. Вступні экзамени закінчилися. Чи знову йому ангел-хранитель прошепотів, чи спрацювала успадкована селянська хитрість: – Я вражений вашими мармуровими сходами, що ведуть... у піднебесся медичної науки. І я не уявляю себе без цього...

Ректор передивився атестат комерційного училища: – Пильнуй, щоб не посковзнутися... Ось список членів екзаменаційної комісії, та їхні домашні адреси – складай іспити екстерном.

На Одесу стрімко накочувалась революційна хвиля: ректор інституту Дмитро Павлович Кишенський, професор, доктор медицини, член «Союза спасения Родины» швидко опиниться в еміграції, а йому на зміну прийде лояльний до більшовизму майбутній радянський академік Заболотний. Багато років по тому і я побачив ці сходи: влітку, коли згасла студентська маячня, піднявся ними до того самого медичного піднебесся назустріч сонячному промінню. Мармурові плити місцями стесалися, копії античних богинь та барельєфи пожовтіли, але не втратили величі – майже так виглядав медичний факультет Імператорського Новоросійського університету.

Отже сходи... Вони як життя, ми маємо піднятися до вершини, але потім спускатися долу... Світло зробилось каламутним і гарячим, ноги перестали тримати і я повалився у жорстку незручну постіль. Біль зробився наполегливим, невід'язним – ані випростатися, ані розігнути праву ногу. Потроху, тамуючи дихання, притиснув ділянку болю: «один, два, три» – і стрімко відпустив руку. Усередині відразу вдарило гострою,

розпеченою хвилиною, розтеклося, хитнуло мозок, зірвалося з губ зрадницьким вигуком.

Той, другий, що в свідомості лишився лікарем, із цікавістю констатував: це симптом роздратування очеревини, Щоткіна-Блюмберга. Сам його спостерігав багато разів у пацієнтів. Внутрішній лікар забажав вхопити пульс: жвавий, стрімкий, більше сотні ударів. Дзеркало покірно відобразило сухий, коричневий язик з червоним трикутником на кінці. Через біль і нудоту я ясно відчув внутрішній голос: «Чудово», – промовив він, наче давав пояснення студентам – «Присутні всі типові симптоми гострого апендициту. Зрозуміло, що всі подібні випадки підлягають невідкладній...».

Мої пальці, що втратили гнучкість, вже набирали номер телефону.

– Костя, це я. Що, не впізнаєш? – Може щось із голосом.

Вінницький був вдома, чергував минулої доби.

– Ага – якимось буденно вирік він – Зараз телефоную, залишимо тобі місце у другій хірургії. Сам доїдеш? Давай, друже, щоб до ночі.

Я поклав слухавку, серце колотилося. Треба узяти необхідне, паспорт, гроші, одяг... Погляд упав на друкований лист: «Хвора С., рахівник артілі. Потрапила до лікарні 10 квітня 1935 року з приводу гострого болю внизу живота з правого боку...». Далі, далі... «симптом Блюмберга ясно виражений. Стан хворої, незважаючи на занепокоєння, носить характер подібної до тифу лихоманки. Прискорений пульс, температура 39,3». Далі... «Призначений сумах отруйний в краплях, 6 раз на день». Поки зберуся, можна і прийняти. На цей раз горошини здалися мало не гіркими. Я почав шукати паспорт у шухлядах, потім серед паперів на підвіконні. Нарешті потерта синя книжечка, дбайливо загорнута у целофановому файлі, опинилася в руках. Тепер одяг... Голова проясніла, зник озноб, всередині з'явився спокій. Я

зрозумів, що пересуваюсь без болю. Може прилягти? Хоч на кілька хвилин... Постіль виявилася м'якою і привабливою, такою зручною, що не варто було ворухитися. Кімнату охопили затишні сутінки.

Знов вийшло сонечко, і раптом відкрився небокрай, весь у м'якому сяйві серпневих ланів. Полтавщина з її переливчастими пагорбами, зрілими опуклими соняшниками, гарячими списами стерні, спритними маленькими річками, шелесткими тополями. На цьому місці дороги ми завжди зупинялись...

Повітря розірвало вибухом, земля вийшла з-під ніг, чорноземом заліпило очі, невідпорно, пекуче штовхнуло у груди і накрило мовчанням. Під Лохвицею, у десяти кілометрах від місця свого народження, втратив свідомість військовий хірург Попов, його накрило вибуховою хвилею німецької мінометної міни. Не здогадувався бранець нової великої війни, що наприкінці серпня 1941 року лінія фронту мала вигляд великої закарлюки, що протяглася на північ, а на півдні повторювала вигини Дніпра. Звідки знати йому, що Гудеріан, який мріяв про Москву, 23 серпня отримав наказ повертати на південь, а Жуков за пропозицію здати Київ і відвести 37-ю армію Власова в резерв, буде знятий Сталіним з посади начальника Генштабу і відправлений командувати Західним фронтом. Що 15 вересня в оточенні опиниться майже весь Південно-західний фронт, що серед 616 тисяч облікового складу, які не виберуться з котла, буде і він.

Дід ніколи не розповідав подробиць, шкода, я не розпитував. Знаю, що він ніколи не їв свинину, бо повернення свідомості обернулося теплим ворсяним дотиком та рохканням. Знаю, що німці дозволили йому лікувати поранених військовополонених. Знаю, що в тифозних бараках він вдало використовував гомеопатію. Краще за все повторити слова святого Івана з об'явлень, саме їх я колись перечитував для діда: «Будь пильний і

зміцнюй інших, що близькі до смерті, бо не знайшов я, щоб діла твої були скінчені перед Богом».

Блаженну тишу порушив телефонний дзвінок: – Це Костя. Де ти є? Ти що не знаєш що таке перитоніт? Хоч аналіз крові елементарний треба взяти. А далі грайся собі.

– Розумієш, у мене немає перитоніту. Може і апендициту не було. Я погарячкував. Вибач.

Біль був вже у віддаленні, думки стали прозорими і ясними. Мармурові сходи справді ведуть до медичного храму. Бережіть сімейні архіви.

ЗМІСТ

ДРУЖБА НАРОДІВ.....	4
БЕРЕЖІТЬ КОЛЕСА.....	7
КОРИСТЬ ЧАКЛУНСТВА.....	9
ЛІСНІК БОЖОЮ МИЛІСТЮ.....	13
ЛІКИ ДЛЯ СТЕРВ, АБО БОРЕЦЬ ЗА СПРАВЕДЛИВІСТЬ.....	16
ПОДВІЙНІСТЬ ЖИТТЯ.....	20
ПОДЗВОНИ.....	28
ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ.....	32
МЕЛЬПОМЕНА ІВАНІВНА.....	38
НЕБЕЗПЕЧНА ПУХЛИНА.....	45
КАВОВА БАНКА.....	48
ШАЙБУ, ШАЙБУ!.....	56
РОЖЕВИЙ КОЛІР.....	60
СКАЖИ ТАК!.....	65
БИТВА ЗА КОМІНТЕРН.....	68
ЗРОБІТЬ І ЙІ ТАКЕ!.....	75
ЦАРИЦЯ НОЧІ.....	78
ЗАЙВИЙ СИМПТОМ.....	81
АДВОКАТ.....	87
ОФІЦЕР.....	91
НА ЩО ХВОРІВ ГІТЛЕР.....	97
МАРМУРОВІ СХОДИ.....	102

